

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1979 | ΑΡΙΘ. 18

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

XIV, 2. Ὡς πρὸς τὸν σύνδεσμον «Πίστεως καὶ Ἀγάπης» καὶ τὴν ἐρμηνείαν ποῦ δίδει ὁ Ἰγνάτιος, λέγων: «τὰ δὲ δύο ἐν ἐνότῃ τῆς Θεοῦ ἐστίν», ἐπιβεβαίωσιν τῶν λόγων τούτων ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Π.χ. ὁ Μέγας Βασίλειος, λέγει (M. 31, 885 B): «ὁ τὴν ἀγάπην ἔχων, τὸν Θεὸν ἔχει». Διονυσ. Ἀρεοπ. (M. 3, 712. Μαξίμ. Ὁμολ. 90, 1073A): «ὁ οὖν κτηράμενος τὴν ἀγάπην, αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐκτήσατο». Ὁ Μέγας Βασίλειος (29, 392A) λέγει: «οὐ τοῦ τυχόντος δὲ ἐστὶν εἰς τὸ τέλειον χωρῆσαι τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ τοῦ ἐκδυσσαμένου ἤδη τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον». Ὁ Ἄνδρέας Κρήτης (97, 941A): «ἡ ἀγάπη πρᾶγμα ἐστὶν ἀγαθῶν ἀπάντων περιεκτικώτατον... δι' ἧς ἄνθρωπος οἰκειοῦται τῷ Θεῷ καὶ συνάπτεται». Ὁ Εἰρηναῖος (M. 7, 1169A, κατὰ αἶρ.): «ὁ δημιουργὸς ὁ κατὰ μὲν τὴν ἀγάπην Πατήρ». Α' Κλήμ. 49,6: «ἐν ἀγάπῃ προσελάβετο ἡμᾶς ὁ δεσπότης· διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἔσχεν πρὸς ἡμᾶς, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔδωκεν». Ἰγνατ., Ρωμ. 7,3 «πόμε θέλω τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἀγάπη ἄφθαρτος». Ὁριγ. (M. 14, 773A) «νίψαι τοὺς πόδας τοῦ... μαθητοῦ... ἀπὸ ἀγάπην». Γρηγ. Νύσσης (M. 44, 1044B) «συνέστησεν ἑαυτοῦ τὴν ἀγάπην ὁ καλὸς ἔραστής τῶν ἡμετέρων ψυχῶν». Ἰγν., Τραλλ. 6,1 «παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, οὐκ ἐγὼ ἀλλ' ἡ ἀγάπη Ἰησοῦ Χριστοῦ». — Τὴν πρὸς τὸν Θεὸν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 426 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 τεύχους.

ἀγάπην, ὅστις ὅλος ἀγάπη εἶναι, ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου πολλαπλῶς ἐκθέτουσιν οἱ Πατέρες. Οὕτως ὁ μοναχὸς Ἀντίοχος (Μ. 89, 1833Α) σημειοῖ σχετικῶς τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν: «ἀγάπην δὲ λέγω, τὴν ἀρραγῆ, τὴν μὴ τεμνομένην, μήτε χωριζομένην ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς καὶ θασάνοις, τὴν Θεῷ πλησιάζουσαν, καὶ τέκνα Θεοῦ ἀποτεκοῦσαν». Ὁ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς, ὡς ἐξῆς ὀρίζει τὴν ἀγάπην: «ἀγάπη μὲν ἐστίν, διάθεσις ψυχῆς ἀγαθῆ, καθ' ἣν οὐδὲν τῶν ὄντων, τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως προτιμᾷ. Ἀδύνατον δὲ εἰς ἕξιν ἔλθειν ταύτης τῆς ἀγάπης, τὸν πρό τι τῶν ἐπιγείων ἔχοντα προσπάθειαν» (Μ. 90, 961Α). Ὁ Κλήμης Ἀλεξ. (Μ. 8, 1265Α) «πρῶτος βαθμὸς σωτηρίας ἢ μετὰ φόβου διδασκαλία, ... δεῦτερος δὲ ἡ ἐλπίς... τελειοὶ δὲ ἡ ἀγάπη». Ὁ Ἀντώνιος μοναχὸς (Μ. 89, 1836) σημειοῖ καὶ τὰ ἀξιόλογα ταῦτα: «οὐδὲν οὕτως ἀναφλέγει καὶ κινεῖ τὴν καρδίαν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ Θεολογία». Καὶ ὁ Ἰγνάτιος (Ἐφ. 9, 1) λέγει: «ἀγάπη ὁδὸς ἢ ἀναφέρουσα εἰς Θεόν». Ὁ Γρηγόριος Νύσσης (Μ. 44, 857) «ὑψωθείσα δι' ἀγάπης πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν ἢ κεκαθαρμένη ψυχὴ». Ὁ Ἀνδρέας Κρήτης προσθέτει καὶ ταῦτα (Μ. 97, 941): «διὰ δὲ τῆς εἰς τὸν πλησίον ἀγάπης, ἢ εἰς Θεὸν ἀγάπη κρατύνεται». Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πολλαπλῶς ἐπισημαίνουν τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης, δίδοντες καὶ εὐρύτατον ὄρισμόν ταύτης. Οὕτως ὁ Κλήμης Ἀλεξ. λέγει: «ἀγάπη δὲ ὁμόνοια... τῶν κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸν βίον καὶ τὸν τρόπον ἢ συνελόντι φάναι κοινωνία βίου ἢ ἐκτένεια φιλίας καὶ φιλοστοργίας μετὰ λόγου ὀρθοῦ» (Μ. 8, 976Β). Καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης προστίθῃσιν: «τοῦτο γάρ ἐστίν ἡ ἀγάπη, ἢ πρὸς τὸ καταθύμιον ἐνδιάθετος σχέσις» (Μ. 46, 93). Ὁ Κλήμης Ρώμης πάλιν λέγει: «ἀγάπη σχίσμα οὐκ ἔχει, ἀγάπη οὐ στασιάζει» (Α' Κλήμ. 49, 5). Ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, λέγει: «ἀγάπη προφητείας χορηγός· ἀγάπη τεράτων παρεκτικῆ· ἀγάπη ἐλλάμψεως ἄβυσσος· ἀγάπη πηγὴ πυρός· ὅσον ἀναδύσει, τοσοῦτον τὸν διψῶντα καταφλέξει· ἀγάπη ἀγγέλων στάσις· ἀγάπη προσκοπὴ τῶν αἰώνων» (Μ. 88, 1160Β). Κατακλείων λοιπὸν καὶ ὁ Ἰγνάτιος τὸ XIV κεφ. λέγει: «οὐδεὶς πίστιν ἐπαγγελλλόμενος ἀμαρτάνει, οὐδὲ ἀγάπην κερτημένος μισεῖ. Φανερόν τὸ δένδρον ἀπὸ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ· οὕτως οἱ ἐπαγγελλλόμενοι Χριστοῦ εἶναι δι' ὧν πράσσουσιν ὀφθήσονται». Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Ἰγνάτιος ἐπιστέφει τὴν δύναμιν τῆς Πίστεως διὰ τῆς Ἀγάπης, ἣτις ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐχέγγυον τῆς σωτηρίας «ἐάν τις εὐρεθῇ εἰς τέλος» ἐν δυνάμει Πίστεως καὶ Ἀγάπης.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ρ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

Ἐπί τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγ. Βασιλείου

ΠΟΛΥΚΑΡΠΑ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑΤΑ
ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΝ ΘΗΣΑΥΡΟΝ
ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ ΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ *

5. Δι' ἓν καὶ μόνον ἐνδιαφέρεται· ἓν καὶ μόνον τὸν ἀπασχο-
λεῖ· πῶς νὰ ζήσῃ αὐτὸς ἄνετα καὶ πῶς νὰ ἀποκτήσῃ περισσότερα!
Πλεονέκτης ὅπως εἶναι εἰς ἓν καὶ μόνον ἀποβλέπει καὶ δι' ἓν καὶ
μόνον ἀγωνίζεται καὶ μεριμνᾷ νυχθημερόν· πῶς νὰ θησαυρίσῃ πε-
ρισσότερα, συνεχῶς περισσότερα, χωρὶς κορεσμόν, χωρὶς ἀνά-
παυλα, χωρὶς τέλος! Δι' αὐτὸ τυραννεῖται, δι' αὐτὸ μοχθεῖ, τα-
λαιπωρεῖται, φροντίζει καὶ ἀγωνίζεται! Τὸ καθημερινόν του ἀγω-
νιῶδες ἐρώτημα εἶναι: «Τί π ο ι ἦ σ ω»;! Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς
ὅτι ἡ γῆ ἀντὶ προσόδους, στεναγμοὺς τοῦ φυτρῶναι· ἀντὶ εὐφορίας,
φροντίδας καὶ λύπας καὶ βάσανα τοῦ δημιουργεῖ. Καταβασανίζεται
καὶ ὀδύρεται περισσότερον καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν πτωχόν! «Τί
π ο ι ἦ σ ω»;, λέγει ἀναμφιβόλως καὶ ὁ μέσα εἰς τὰς στερήσεις
καὶ τὰς ἀγωνίας πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ «ἐπιουσίου» πτωχὸς βιοπαλαι-
στής! Ποῦ θὰ εὔρω τροφὰς διὰ τὴν πολυμελῆ οἰκογένειάν μου;
Ποῦ θὰ ἐξοικονομήσω τὰ ἔξοδα διὰ τὴν ἐνδυμασίαν ἐμοῦ καὶ τῆς
συζύγου καὶ τῶν τέκνων μου; «Τί π ο ι ἦ σ ω»; λέγει βεβαίως
καὶ ὁ πτωχός! Ἄλλὰ δὲν κάμπτεται ἀπὸ τὰς μερίμνας. Ἄν μάλι-
στα ἔχη πίστιν εἰς τὸν Θεόν, ἀγογγύστως φέρει τὸν σταυρὸν τῶν
στερησέων του, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ μακροθυμία καὶ ἡ ἀγα-
θότης τοῦ Θεοῦ ἐξάπαντος κάποτε θὰ τὸν εὐσπλαγχνισθῇ καὶ θὰ
τὸν ἐλεήσῃ. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οὐδέποτε ἀπελπίζεται. Ἐργά-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 429 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 τεύχους.

ζεται και μοχθεῖ κρατῶν τὴν σημαίαν τῆς Ἑλπίδος, τῆς θείας ἐλπίδος, ἡ ὁποία τὸν ἀνακουφίζει, τὸν καταπραΰνει, τὸν ἡσυχάζει και χαίρεται ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ χαρίζει υἰείαν και ἀντοχὴν νὰ ἀντεπεξέρχεται μὲ θάρρος εἰς τὰς στερήσεις και δυσκολίας τοῦ βίου.

6. Ἄλλ' ὁ πλεονέκτης ἀδημονεῖ και ἀγωνιᾷ και τλαιπωρεῖται, χωρὶς ἀνάπαυλα, χωρὶς γαλήνην, χωρὶς ψυχικὴν ἡρεμίαν! «Τί ποιεῖσω;», νύκτα και ἡμέραν ἐπαναλαμβάνει! «Τί ποιεῖσω;» διὰ νὰ αὐξήσω τὰ πλούτη και τὰ ἀγαθὰ μου! Ὁ πλεονέκτης ὁμοιάζει μὲ τὸν ὑδρωπικὸν και τὸν γαστρίμαργον! Ὅσον πίνει, τόσον διψᾷ ὁ ὑδρωπικός, ὁ δὲ γαστρίμαργος ὅσον περισσότερον τρώγει, τόσον και ἡ ὄρεξις του αὐξάνει. Δὲν εὐρίσκεται δι' αὐτὸν τρόπος, ὥστε νὰ σκεφθῆ ποῖος εἶναι, παρὰ τίνος ἔλαβε, ποῖος ὁ σκοπὸς τῆς ἀποθησαυρίσεώς του, πόσον χρόνον ἠμπορεῖ νὰ χαίρεται τὰ πλούτη και τὰ ἀγαθὰ του! Ἀπὸ τὴν ζάλην τῆς πλεονεξίας, καταλαμβάνεται ὑπὸ αὐταπάτης και εὐρίσκεται εἰς ἀδυναμίαν νὰ σκεφθῆ πόσον καιρὸν, ὅσον μακρὰ και ἂν εἶναι ἡ περίοδος τῆς ζωῆς του, θὰ ζήσῃ διὰ νὰ χαίρεται τὸν πρόσκαιρον και μάταιον πόθον τῶν ἡδονικῶν του ἀπολαύσεων. Ὁ πλεονέκτης τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν σκέπτεται, παρὰ ἔν και μόνον: «τί ποιεῖσω;», τί θὰ κάμω διὰ νὰ αὐξήσω τὰ πλούτη και τὰ ἀγαθὰ μου και πῶς θὰ τὰ ἐξασφαλίσω!

7. Ἀντὶ νὰ φωνάξῃ τοὺς πτωχοὺς, τοὺς γυμνοὺς, τοὺς στερουμένους τροφῆς και ἐνδύματος και νὰ τοὺς εἴπῃ: Ἐλάτε νὰ χορτάσετε και σεῖς ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ μου· ἐλάτε ὅσοι ὑποφέρετε και δὲν ἔχετε νὰ θρέψετε τὰ παιδιὰ σας· ἐλάτε οἱ ἄποροι και ἀσθενεῖς νὰ σᾶς συνδράμω διὰ νὰ νοσηλευθῆτε μὲ τὰ ἰδικὰ μου ἔξοδα και νὰ θεραπευθῆτε· ἐλάτε, ὥστε νὰ χορτάσητε και σεῖς ἀπὸ τὰ πλεονάσματα τῶν ἀγαθῶν μου και ἔτσι νὰ γίνετε και κήρυκες τῆς καλοσύνης μου· ἐλάτε και μὴ παρασύρεσθε ἀπὸ τὰς στερήσεις σας και μὴ γογγύζετε κατὰ τῶν πλουσίων, μὴ βλασφημεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐπαναστατεῖτε κατὰ τῆς ἀδικίας και τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος! Ἐλάτε διὰ νὰ σᾶς χορτάσω, νὰ σᾶς βοηθήσω, νὰ σᾶς θρέψω, νὰ σπουδάσω τὰ παιδιὰ σας! Ἐλάτε νὰ ἴδητε ὅτι ὄχι μόνον δὲν

σᾶς ἐστέρησα τῶν ἀγαθῶν ποῦ μοῦ ἐχάρισεν ὁ Θεός, ἀλλὰ σᾶς ἐθεώρησα ἰσαξίους μου, σᾶς ἐχόρτασα πεινῶντας, σᾶς ἐνέδυσσα γυμνητεύοντας, σᾶς ἐπότισα διψῶντας, σᾶς ἀνεκούφισα ἀσθενούντας, σᾶς ἐπεσκέφθην εἰς τὰς φυλακάς, σᾶς παρηγόρησα εἰς τὰς θλίψεις σας! Ἐλάτε λοιπὸν καὶ διακηρύξατε: «Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα» (Ψαλμ. III [112],9).

8. Ἄς μὴ αὐταπατώμεθα! Χωρὶς κοινωνικὴν δικαιοσύνην χωρὶς κατανομὴν τῶν ἀγαθῶν χωρὶς ἀμοιβαίαν συμπάθειαν χωρὶς φιλαλληλίαν χωρὶς φιλανθρωπίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ σταθῇ καὶ διατηρηθῇ καὶ νὰ ζήσῃ εὐήμεροῦσα μία Πολιτεία καὶ ἐν Κράτῳ! Ἡ ἀληθὴς ὅμως κοινωνικὴ δικαιοσύνη τότε ἤμπορεῖ νὰ εἶναι πλήρης καὶ τελεία, ὅταν στηρίζεται ἐπὶ τῆς Πίστεως τῶν Εὐαγγελικῶν Ἀληθειῶν! Ἐπὶ τῆς πίστεως ὅτι καὶ ὁ πλοῦσιος καὶ ὁ πτωχὸς δοκιμάζονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀκαδημαϊκὸς

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Λόγω μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὀρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Πρὸς πληρεστέραν ἀνταπόκρισιν.

Ὁ τιμώμενος τὴν θῆν Ὀκτωβρίου Ἅγιος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης (Α' αἰὼν) ὑπῆρξε πολύτιμον λάφυρον τῆς θείας Χάριτος. Οὐχὶ μόνον ὡς καρδιά, ἀλλὰ καὶ ὡς διάνοια.

Ὁ Χριστιανισμός, ἂν καὶ θρησκεία ἦς ἡ ἀξία εἶναι πέραν τοῦ πλοῦτου τῶν κοσμικῶν γνώσεων καὶ τῶν τροπαίων τῆς περιτέχνου σκέψεως, οὐχ ἦτιον δὲν ὑποτιμᾷ οὔτε τὰς μὲν οὔτε τὴν δέ. Τοῦναντίον, φωτίζει τὸν κόσμον καὶ ἐκ τοῦ χώρου τούτου, ὡς μαρτυρεῖ ἡ μεγάλη παιδεία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὰς ἡμέρας μας, πολεμούμενος καὶ ἐξοχὴν διὰ τῶν ἰδεολογικῶν ὅπλων, ἀμύνεται καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς μιᾶς ἀντιστοίχου γραμματείας. Οὕτω, τώρα, φαίνεται νὰ ἰσχύη ἡ ρῆσις τοῦ Τερτυλλιανοῦ, καθ' ἣν «κάποτε διὰ τὴν Ἐκκλησίαν πλέον πολύτιμος ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων τῆς θ' ἀποδειχθῆ ἡ μελέτη τῶν συγγραφέων τῆς».

Ἐπὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας ταύτης, οἱ ποιμένες μας ἄς μὴ ἀμελοῦν τὴν διὰ θίου ἐπιμόρφωσίν των, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι οὕτωσι θ' ἀνταποκρίνονται πληρέστερον εἰς τὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴν των.

Ἐνώπιον τῶν «μισούντων τὴν εἰρήνην».

Καὶ εἰς τὴν χώραν μας, προϊόντος τοῦ χρόνου, παρατηρεῖται ὅτι καὶ εἰς τὸν ὑπόλοιπον «πολιτισμένον» κόσμον: ἡ Ἐκκλησία κινεῖται ἐντὸς περιβάλλοντος ὁλονὲν αἰσθητότερον ἐχθρικοῦ. Ἀντιμετωπίζει μῖσος ἔκδηλον καὶ ἀπτόν, τὸ ὅποιον θέτει εἰς δοκιμασίαν τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν τῶν ποιμένων καὶ λοιπῶν ἐργατῶν τῆς.

Πῶς οὗτοι θ' ἀποκριθούν εἰς τόσην, συνειδητὴν ἢ ὑποσυνείδητον, κακίαν; Ἀποβάλλοντες τὴν ἣν ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου των πραότητα καὶ ἀκακίαν; Οὐχί, ἀλλὰ ἀμετάπτωτοι εἰς αὐτήν, ἢ ὅποια εἶναι τὸ ἀληθινὸν πρόσωπον τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ βιοτήης. Διὰ τὰ εἶναι εἰς θέσιν, μετὰ κάθε ἡμέραν, τὰ ἐπαναλαμβάνουν τὸ τοῦ ψαλμοδοῦ: «μετὰ τῶν μισούντων τὴν εὐρίην ἡμῶν εἰρηνικὸς» (Ψαλμ. ριθ', 7).

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πραότης καὶ ἀκακία εἶναι ἡ μεγάλη δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία, ἐπομένη τοῖς ἔχρεσι τοῦ Χριστοῦ, «νικᾷ τὸν κόσμον» (πρβλ. Ἰω. ιστ', 33). Ἡ ἱστορία τῶν διωγμῶν τῆς τὸ μαρτυρεῖ.

Ἡ σύγχρονος δυσπιστία.

Ἐναντι τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, διεπομένου ὑπὸ τῆς ὀρθολογιστικῆς σκέψεως περὶ τὰς μεταφυσικὰς ἀληθείας, ἡ Ἐκκλησία συναντᾷ ὄντως μεγάλην δυσκολίαν ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῆς τὰ σαγηνεύσῃ τὸ πνεῦμα του, τὰ τὸ φωτίσῃ ἐν Χριστῷ. Καὶ εἶναι φυσικόν, πολλῶν ἐργασιῶν τῆς αἰ δυσκολίαι αὐταὶ τὰ θέτουν ὑπὸ δοκιμασίαν τὴν ἀποστολικὴν αἰσιοδοξίαν. Ἄλλ' εἶναι δικαιολογημένη ἡ πτόησίς των; Θὰ ἦτο, ἂν ἔλειπον παραδείγματα δυσπίστων, οἱ ὅποιοι, ὡς ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, καταλήγουν εἰς ὁμολογίαν τοῦ Κυρίου καὶ ἀκολουθοῦν βίον συνεπιπρὸς τὸ Εὐαγγέλιον.

Ὁ Θεὸς ὑπόσχεται διὰ τοῦ προφήτου: «Ἐγὼ δώσω ὕδωρ ἐν δίψει τοῖς πορνευομένοις ἐν ἀνύδρῳ» (Ἠσ. μδ', 3). Δὲν ἀφήνει οὔτε καὶ τώρα τὰς ψυχὰς, αἵτινες τὸν ἀναζητοῦν κινούμεναι εἰς τὴν στέλλαν τοῦ σκεπτικισμοῦ, ἂν αὐταὶ εἶναι εὐθέϊαι τὴν προαίρεσιν.

Καὶ σήμερον λοιπόν, ὅποτε ἡ κριτικὴ σιάσις ἔναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ τόσον ἐκτεταμένη εἶναι, ἡ ὁμολογία τοῦ Θωμᾶ «ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου» κάθε ἄλλο παρὰ σπανίως ἐπαναλαμβάνεται.

Αὐτά, εἰς ἀμπλήρωσιν τοῦ προηγουμένου σχολίου, μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐορτῆς τοῦ ἀποστόλου (βῆ Ὀκτωβρίου).

«Κ Α Ι Ν Η Κ Τ Ι Σ Ι Σ»

Ἡ ἀρχαία χριστιανική φιλολογία περιλαμβάνει πλείστες ἐκφράσεις, μὲ τις ὁποῖες ἐκφράζεται ἡ «καινὴ κτίσις», στὴν ὁποία ὀδηγεῖ τὸ ζωντανὸ χριστιανικὸ θρησκευτικὸ βίωμα. Οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς ἀποτελοῦν ἀληθινὰ μαργαριτάρια καὶ διαμάντια στὴν παγκόσμια σωτηριολογικὴ φιλολογία. Οἱ κυριότερες ἀπ' αὐτῆς, ὅπως τὴς ἔχει συγκεντρώσει ὁ Harnack σὲ εἰδικὴ πραγματεία του, εἶναι δελφοὶ Χριστοῦ· 5) κτίζεσθαι, καινὴ κτίσις, παλιγγενεσία, ἀναγενθῆναι, ἀναπλάσσεσθαι, μεταμορφοῦσθαι· 3) ἐκλογή, υἰοθεσία, ἐλευθερία· 4) φίλοι (γνώριμοι, οἰκεῖοι) τοῦ Θεοῦ (τοῦ Χριστοῦ), ἀδελφοὶ Χριστοῦ· 5) κτίζεσθαι, καινὴ κτίσις, παλιγγενεσία, ἀναγενναῖσθαι, γενναῖσθαι ἐκ Θεοῦ, υἱοὶ (τέκνα) Θεοῦ· δῶρον τοῦ Πνεύματος, χρίσμα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, πνευματικοί, πνευματοφόροι, Χριστοφόροι, Θεοφόροι, ἐν Χριστῷ εἶναι· 7) ἐπιστήμη, γνώσις, ἀλήθεια, φῶς, φωτίζεσθαι, ζωὴ αἰώνιος, ἀθανασία, ζωοποιεῖσθαι, Χριστοποιεῖσθαι, αἱ νύμφαι τοῦ Χριστοῦ· 8) ὁ καινὸς ἄνθρωπος, ὁ ἔσω ἄνθρωπος, ὁ τέλειος ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος ὁ πόρρω τῆς ἀνθρωπότητος» (Ad. Harnack, Die Terminologie der Wiedergeburt, 1918).

Ὁ ἀπολογητὴς Ἀριστείδης τονίζει χαρακτηριστικὰ, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ «οὐ μοιχεύουσιν, οὐ πορνεύουσιν, οὐ ψευδομαρτυροῦσιν, οὐκ ἐπιθυμοῦσι τὰ ἀλλότρια, τιμῶσι πατέρα καὶ μητέρα, καὶ τοὺς πλησίον φιλοῦσι, δίκαια κρίνουσιν, ὅσα οὐ θέλουσιν αὐτοῖς γίνεσθαι ἐτέρῳ οὐ ποιοῦσι, τοὺς ἐχθροὺς εὐεργετεῖν σπουδάζουσι, πραεῖς εἰσι καὶ ἐπιεικεῖς, ἀπὸ πάσης ἀκαθαρσίας ἐγκρατεῦνται, χήραν οὐχ ὑπερορῶσιν, ὄρφανὸν οὐ λυποῦσιν· ὁ ἔχων τῷ μὴ ἔχοντι ἀφθόνως ἐπιχορηγεῖ· ξένον ἐὰν ἴδωσιν, ὑπὸ στέγην εἰσάγουσι καὶ χαίρουσιν ἐπ' αὐτῷ ὡς ἐπὶ ἀδελφῷ ἀληθινῷ... Μεγάλα καὶ θαυμαστά τὰ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν λεγόμενα καὶ πραττόμενα» (Migne Ἐ.Π. 96, 1121-1124).

Χαρακτηριστικά επίσης είναι ὅσα γράφει ὁ ἄγνωστος συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς διαμάντι τῆς ἀπολογητικῆς φιλολογίας τοῦ β' ἢ τοῦ γ' αἰῶνος: «Χριστιανοὶ γὰρ οὔτε γῆ, οὔτε φωνῆ, οὔτε ἔθου διακεκρωμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γὰρ που πόλεις ἰδίας κατοικοῦσιν, οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένη χρῶνται... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις ἐλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἕκαστος ἐκληρώθη καὶ τοῖς ἐγγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἔν τε ἐσθῆτι καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἰδίας, ἀλλ' ὡς ἄποικοι μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται, καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι... Γαμοῦσιν ὡς πάντες, τεκνογονοῦσιν· ἀλλ' οὐ ρίπτουσι τὰ γεννώμενα. Τράπεζαν κοινὴν παρατίθενται, ἀλλ' οὐ κοινήν. Ἐν σαρκὶ τυγχάνουσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται».

Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ βίου τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἡ μυστικὴ ἐντελέχεια καὶ ἀόρατος ζωτικὴ ἀρχή, πρὸς ζωοποιεῖ τὸν ὄργανισμό τῆς κοινωνίας. Ὅπως λέγει πάλι ὁ ἴδιος συγγραφεὺς τῆς πρὸς Διόγνητον ἐπιστολῆς, «ὅπερ ἔστιν ἐν σώματι ψυχῆ, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. Ἐσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχῆ, οἷον ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὄρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μὲν ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει... Ἐγγέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα. Καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον» (Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον, «Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησ. Συγγραφέων», ἔκδ. Ἀποστ. Διακονίας, τόμ. 2, σ. 251-257).

Ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ, πρὸς μὲ τὴ «μέθεξιν» τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ γίνεται «καινὴ κτίσις», γνωρίζει πραγματικὰ θεία μεταμόρφωση. Ἡ μεταμόρφωση αὐτὴ εἶναι συμμετοχὴ στὴ νίκη

τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου ἐναντίον τοῦ διαβόλου, ζωογόνηση τῆς ψυχῆς μετὰ τὴ ζωοποιὸν ἐνέργεια καὶ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπαναφορὰ τοῦ χιτώνα τῆς ψυχῆς στὴν πρώτη καὶ οὐρανία αἴγλη αὐτοῦ, περιβολὴ τῆς ψυχῆς μετὰ τὴ φωτεινὴν στολὴν τῆς ἀναγεννήσεως, ἀναμόρφωση τῆς εἰκόνας, ποὺ ρυπάνθηκε, στὸ ἀρχαῖο πρωτόκτιστο κάλλος της, ἢ «ἐκ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν» ἐπαναφορὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ποὺ εἶχε φθαρῆ, ἢ ἀπαλλαγὴ ἀπ' τὸ φόβο τοῦ θανάτου, ἢ ἔνταξις τοῦ παρόντος στὴν προοπτικὴν τοῦ μέλλοντος, ἢ συμμετοχὴ στὴ νίκη τῆς Ἀναστάσεως, ὁ μετασχηματισμὸς «τοῦ σώματος τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλιπ. γ', 2), τὸ «χαίρειν ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (Φιλιπ. δ', 4), ἢ ὑπερνίκηση τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀδύνης τοῦ προσωρινοῦ χωρισμοῦ μετὰ τὸ θάνατο ἀπὸ ἀγαπημένα πρόσωπα (Β' Κορ. στ', 10. Α' Θεσ. δ', 13), ἢ ἐνεργὸς καὶ δυναμικὴ συμμετοχὴ στὴν θεανθρώπινον φύσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ στὴν μυστικὴ κοινωνία τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα τὴν συναποτελοῦν.

Ὁ «ἐν Χριστῷ» ἀναγεννημένος ἄνθρωπος αἰσθάνεται, πὼς ἡ ἀνακαινιστικὴ δύναμις τοῦ Ἀναστάντος γίνεται ἐνεργὸς καὶ αἰσθητὴ στὴν προσωπικὴν του βίωσφαιρα καὶ στὸ οἰκολογικὸν του περιβάλλον. Αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν προστασία καὶ ἐξυγίανση τοῦ περιβάλλοντος ἀπὸ κάθε φθοροποιὸ μὴ μόνον. Ἡ «ἐν Χριστῷ» ἀνακαινιστικὴ δὲν εἶναι φυγόκοσμος ἀτομιστικὸς νοσηρὸς μυστικισμὸς, μὰ φωτεινὴ παρουσία σὲ ὀλόκληρην τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτιστικὴν ζωὴν. Ἡ «καινὴ κτίσις» δὲν ἔχει μόνον κατακόρυφον κατεύθυνση, μὰ καὶ ὀριζόντια κίνησις πρὸς τὴς περιοχὰς τῆς οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τῆς πραγματοποίησεως ὅλων τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών. Μάλιστα, ὅσον περισσότερο ἡ ἀνακαινισμένη ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνυψώνεται κατακόρυφα, τόσο ὁ ὀπτικὸν του πεδίου πρὸς τὴν ὀριζόντια κατεύθυνση γίνεται εὐρύτερον καὶ καθαρώτερον. Ἔτσι μέσα στὴν κοινωνία καὶ στὸν πολιτισμὸν ὁ Χριστιανὸς ἀκτινοβολεῖ ὡς φορεὺς τῆς βασιλείας τοῦ φωτός, τῆς ἀλήθειας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς εἰρήνης, τῆς ἀγάπης, τῆς δικαιοσύνης.

Ἡ ζωὴ τοῦ πιστοῦ μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, στὴν ὁποία συνεχίζεται μυστικά ἡ ζωὴ τοῦ Κυρίου, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ οὐρανὸς πάνω στὴ γῆ. Ὅπου εἶναι παρὼν ὁ Χριστός, ποὺ ἄνοιξε γιὰ μᾶς τὶς πύλες τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἡ οὐρανία πραγματικότητα. Ὁ Κύριος ἀναλήφθηκε, ἀφοῦ εἶχεν εἶπει: «Ἴδου ἐγώ, μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. κη', 20).

Ἐὰν ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν καταλάμπωνται ἀπ' τὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ, τοῦτο κατεξοχὴν συμβαίνει, ὅταν αὐτοὶ συμμετέχουν ἐνσυνείδητα στὴ λειτουργικὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Μέσα σ' αὐτὴ ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ δὲν ἐκφυλίζεται σ' ἓνα «σεκουλαρισμό», ἢ ἐγκοσμιοκρατικὸ «ἀκτιβισμό», μὰ πάντοτε σημαίνει ἐφαρμογὴ τῶν λόγων τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος. Τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Κολ. γ', 1-2).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἀντιπρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιουῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἶρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαραιτήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ «ΓΟΥΪΑΝΑ»

ΣΤΗ ΜΑΛΑΚΑΣΑ

Πολλοί χιλιαστές θρήκαν ασφαλώς υπερβολικές τις θέσεις μας στα άρθρα που προηγήθηκαν και εξακολούθησαν να πιστεύουν πως και μέσα στην οργάνωσή τους μπορεί κανείς να διατηρήσει τη δική του προσωπικότητα, την ελευθέρα βούλησι, την προσωπική σκέψι και κρίσι, τη δυνατότητα προσωπικής απόψεως και ελευθέρως εκφράσεως, στοιχεία που αποτελούν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.

Όμως οι πλανημένοι αυτοί αδελφοί, μετά την τετραήμερη χιλιαστική συνέλευσι, που έγινε στη Μαλακάσα στις αρχές του Ιουλίου, πρέπει να αναθεωρήσουν την άποψί τους και να υποστούν τις συνέπειες αυτής της αλλαγής: "Η να εγκαταλείψουν τη χιλιαστική οργάνωσι, αν θέβαια επιθυμούν να παραμείνουν ελεύθερες πνευματικές προσωπικότητες (Γαλ. ε' 1), ή να θυσιάσουν την πνευματική τους ελευθερία, αφήνοντας να εξασθενήσει και σιγά - σιγά να καταστραφεί τελείως μέσα τους η ικανότητα της ελευθέρως σκέψεως, της προσωπικής κρίσεως και αποφάσεως.

Η Μετοχική Έταιρία Σκοπιά της Πενσυλβανίας, με το τετραήμερο έξουθενωτικό σεμινάριο στη Μαλακάσα, απέβλεπε στο να «εκπαιδεύσει κατάλληλα τη συνείδησι» των οπαδών της, ώστε «να υπακούουν πρόθυμα» στις όποιεςδήποτε εντολές της, χωρίς προσωπική «λογίκευσι»!

Ο αρχηγός των χιλιαστών στην Ελλάδα, στον «απολογισμό» της τελευταίας ημέρας του «σεμιναρίου» είπε χαρακτηριστικά: «... να ακολουθοῦμε πάντοτε την ὀρθή πορεία. Να κάνωμε ὀρθή ἐκλογή και να εὐθυγραμμίζωμε την πορεία μας πάντοτε με την κατεύθυνσι την ὁποία ὁ Ἰεχωῶθ καθορίζει μέσω της ἀγίας του ὀρθῶς. Με ἄλλα λόγια ὑποστηρίζεται ἐδῶ ὅτι «ὀρθή πορεία» εἶναι πάντοτε ἡ «πορεία τῆς ὀργανώσεως» και «ὀρθή ἐκλογή» εἶναι ἡ εὐθυγράμμισι τῆς «πορείας» κάθε χιλιαστοῦ μ' αὐτή τῆ «γραμμῆ», γιατί τὴν «καθορίζει» ὁ ἴδιος ὁ Ἰεχωῶθ!»

Ἄλλὰ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἐταιρίας Σκοπιά στην Ελλάδα ἐγινε στη συνέχεια πῶς συγκεκριμένος. Μίλησε για ἐξουδετέρωσι τῆς λειτουργίας τῆς προσωπικῆς σκέψεως και κρίσεως τοῦ ἀτόμου, δηλαδή για «πλύσι ἐγκεφάλου» ἢ, σύμφωνα με τὴν ὀρολογία τῆς

Μαλακάσας, γιά «κατάλληλο ἐκπαίδευσι τῆς συνειδήσεως»: «Ἀκούσαμε πολύτιμες συμβουλές ἐν σχέσει μὲ τὴν πορεία τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἀκολουθοῦμε καὶ ἐπίσης μὲ τὴν κατάλληλη ἐκπαίδευσι τῆς συνειδήσεώς μας. Ὅταν ἡ συνείδησί μας εἶναι κατάλληλη ἐκπαίδευσί, τότε πρόθυμα ὑπακούομε στὶς συμβουλές τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς μᾶς δίδει μέσω τοῦ ἁγίου λόγου του. Δὲν στηριζόμεθα σὲ δίκῃμας λογίκευσι, δὲν ἀκολουθοῦμε δίκωμας τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι, ἀλλὰ ἀκολουθοῦμε τὶς συμβουλές ποῦ μᾶς δίδει ὁ Θεὸς μέσω τῆς ἁγίας τοῦ ὀργανώσεως».

Τὸ ἰδανικὸ τῆς χιλιαστικῆς ἡγεσίας δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ ἀνάπτυξι τῆς πνευματικῆς προσωπικότητος τῶν ὀπαδῶν τῆς, ἀλλὰ ἡ πνευματικὴ τους δολοφονία. Ἡ «συνείδησι» πρέπει νὰ ἐκπαιδευθῇ κατάλληλα, ὥστε «πρόθυμα νὰ ὑπακούουν» στὶς «συμβουλές» τῆς ὀργανώσεως, χωρὶς νὰ νοιάζωνται γιά τὴν προσωπικὴ τους κρίσι (λογίκευσι!) καὶ σκέψι. Ἡ «προθυμία» αὐτὴ εἶναι ὁ ἀναμενόμενος καρπὸς τῆς «κατάλληλης ἐκπαίδευσεως τῆς συνειδήσεως», ὅταν ἐκεῖνης ποῦ πραγματοποιήθηκε στὴ Μαλακάσα, ἡ ὁποία ἀποσκοποῦσε στὸ νὰ ἐδραϊώσῃ τὴν «πεποιθήσι», πῶς «μέσω τῆς ἁγίας ὀργανώσεως» διοχετεύονται οἱ «συμβουλές τοῦ Θεοῦ», οἱ ὁποῖες δὲν ἐπιδέχονται ἀντιρρήσεις καὶ δισταγμοὺς, ὁποῖοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι!

Ἀποῦ λοιπὸν ὁ «θεὸς» διατάσσει «μέσω τῆς ἁγίας τοῦ ὀργανώσεως», ποιὸς εἶναι ὁ χιλιαστής, ποῦ θὰ τολμήσῃ νὰ ἀντιπαραθέσῃ σ' αὐτὲς τὴ δική του προσωπικὴ σκέψι καὶ κρίσι; Αὐτὸ θὰ ἦταν βλάσφημη συμπεριφορά, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωσι ποῦ «ὁ θεὸς» ἀπαιτοῦσε τὰ πιὸ ἀκατανόητα, τὰ πιὸ ἐξωφρενικὰ (γιά τὴ δική μας λογίκευσι!) πράγματα, ὅταν ἐκεῖνα στὴ Γουϊάνα: Ὀμαδικὴ αὐτοκτονία!

«Δὲν προτάσσομε τὶς δικές μας ἐπιθυμίες, ἀλλὰ στὸ λογισμὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπίσης στὶς ὀδηγίες οἱ ὁποῖες μᾶς δίδονται πρόθυμα ὑπακούομε». Δὲν χρειάζεται νὰ σημειώσομε ἐδῶ ὅτι κατὰ τὴν ἀντίληψι τῆς χιλιαστικῆς ἡγεσίας ὁ «λογισμὸς τοῦ Χριστοῦ» ταυτίζεται μὲ τὸ «λογισμὸ τῆς ὀργανώσεως», τῆς ὁποίας οἱ «ὀδηγίες» λογίζονται ὡς «ὀδηγίες θεοῦ»!

«Ἐὰν λαμβάνωμε ὀδηγίες ἀπὸ τὴν ὀργάνωσι τοῦ θεοῦ νὰ κάνωμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἄσχετα ἀπὸ τὶς δικές μας προτιμήσεις, θέλομε νὰ ὑπακούσωμε πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς λέγεται εἴτε προφορικῶς εἴτε γραπτῶς». Ἐδῶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Μπρουκλιν γίνεται πιὸ σαφής: Οἱ «ὀδηγίες τοῦ θεοῦ» διοχετεύονται ἀκόμη καὶ προφορικῶς, μέσω τῆς ἐγκατεστημένης ἱεραρχίας, δηλαδὴ τῶν ἀνθρώ-

πων ἐμπιστοσύνης τῆς Ἑταιρίας Σκοπιά. Ὁ «ἀγωγὸς ἐπικοινωνίας τοῦ Θεοῦ» ξεκινάει ἀπὸ τὸν πρόεδρο Φράντζ στο Μπρουκλιν καὶ φθάνει μέχρι τοῦ «ὀψευθῦνου μελέτης διδλίου», ποὺ ἔχει κάτω ἀπὸ τὶς διαταγές του γύρω στοὺς δέκα χιλιαστές! Αὐτὰ εἶναι τὰ «μέσα ποὺ χρησιμοποιοεὶ ὁ Ἰεχωβά»:

«Θέλομε, ὅταν λαμβάνουμε ὁδηγίες ἀπὸ τὴν ὀργάνωσι τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο, μὲ τὰ μ έ σ α ποὺ χρησιμοποιοεὶ ὁ Ἰεχωβά διὰ τῆς ἀγίας του ὀργανώσεως... δὲν θέλομε μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀκολουθοῦμε δικούς μας τρόπους σκέψεως. Προτιμοῦμε ὑπακοή κατὰ π ά ν τ α στὴν ἀγία ὀργάνωσι τοῦ Ἰεχωβά καὶ στὸν τ ρ ό π ο μὲ τὸν ὅποιοι λειτουργεὶ αὐτὴ ἢ ὀργανωσις, ὄχι μὲ τὸν τρόπο τὸν ὅποιοι ἐμεῖς προτιμοῦμε, ὄχι μὲ τὴ δική μας λογίκευσι, ἀλλὰ μὲ τὴ λογίκευσι τὴν ὅποια μᾶς παρουσιάζει ἡ ὀργάνωσι τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν μποροῦμε νὰ καταλάθωμε πλήρως τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους μᾶς γίνονται ὀρισμένες ὑποδείξεις καὶ προτροπές».

Οἱ λόγοι αὐτοὶ ποὺ ἀκουστήκαν στὴ Μαλακάσα δὲν χρειάζονται εἰδικὰ σχόλια. Μιλοῦν μόνοι τους: Ὅχι δική μας «λογίκευσι», ἀλλὰ «λογίκευσι» τῆς ὀργανώσεως, πλήρη συμμόρφωσι στὶς ἐντολές της, χωρὶς ἀντιρρήσεις καὶ «ἀνόητες σκέψεις» γύρω ἀπὸ τὰ ὑπεύθυνα πρόσωπα καὶ τὶς ἐντολές του, γιὰτὶ ὁ «τρόπος» ποὺ «λειτουργεὶ ἢ ὀργάνωσι τοῦ Θεοῦ» καθορίζεται ἀπὸ τὸν «ἴδιο τὸ θεό»!

Ἔτσι ἡ σημασία τοῦ σεμιναρίου τῆς Μαλακάσας μὲ θέμα «ζῶσα ἐλπίς», συνοψίστηκε ἀπὸ τὴν ἐπίσημη χιλιαστικὴ ἡγεσία στὰ «τελικὰ σχόλια» μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια:

«Θέλομε τὰ πολὺτιμα καὶ σοφὰ τῆς συνελεύσεώς μας αὐτῆς νὰ ὠφελήσουν τὸν κάθε ἕνα ἀπὸ μᾶς... γιὰ νὰ ρυθμίσωμε τὴ ζωὴ μας κατὰ π ά ν τ α σύμφωνα μὲ αὐτὲς τὶς φιλάδελφες ὑποδείξεις τοῦ Ἰεχωβά μ έ σ ω τῆς ἀγίας του ὀργανώσεως. Ἔτσι αὐτὰ τὰ ὀφέλη θὰ φέρουν χαρὰ στὴν καρδιά μας, θὰ μᾶς προσταξοῦν ἀπὸ παγίδες καὶ ἐπίσης θὰ εὐφράνουν τὴν καρδιά τοῦ οὐρανόου μας πατρός, διότι προσέχομε εἰς τὰς ὁδοὺς του, προσέχομε πῶς α ὐ τ ὀ ς μᾶς λαλεῖ μέσω τοῦ ἀγωγοῦ ἐπικοινωνίας ποὺ χρησιμοποιοεὶ καὶ τὸ ἀποδεικνύομε αὐτὸ ἔμπρακτα μὲ τὴν π λ ή ρ ῆ ἀπὸ μέρους μας συμμόρφωσι πρὸς τὶς ὁδηγίες καὶ τὶς ὑποδείξεις αὐτῆς».

Ἀλήθεια τί διαφορετικὸ ἐδίδασκε ὁ Τζιμ Τζόουινς στὴ Γουϊάνα;

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπὶ τὸ ἐφημεριακὸ Συναξάρι τοῦ 1821

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ*

«...ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως ἔλαβε τὰ ὄπλα...».

Τὸ ἐπόμενον ἔγγραφο μᾶς γνωστοποιεῖ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἐφημερίου, ἦται τοὺς ἱερόπαιδας Ἄ ν α γ γ ὄ σ τ η γ καὶ Γ ε ὄ ρ γ ι ο ν. Τὸ ἐπώνυμον Κωνσταντινόπουλος διεγράφη καὶ εἰς μνήμην τῶν προγόνων ἱερέων ἐπεκράτησεν, ὡς συνήθως συνέβαινε κατὰ τοὺς γύρω τῆς Ἐπαναστάσεως χρόνους, τὸ ἱερατικὸν Ο ἰ κ ο ν ο μ ὄ π ο υ λ ο ς.

Οὐδὲν ἀναγράφεται περὶ μητρὸς ἢ ἀδελφῶν. Δὲν ἔζων κατὰ τὸ 1865 τοιοῦτοι.

Ἡ αἴτησις τῶν δύο κληρονόμων ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐν Λάτῃ τὴν 29 Νοεμβρίου 1865

Διὰ τοῦ κυρίου Ἐπαρχοῦ Ἡλείας.

Λαμβάνοντες τὴν τιμὴν οἱ ὑποφαινόμενοι νὰ καθυποβάλλωμεν εὐσεβάστως τὴν παροῦσαν μὲ τὴν ἐπισυνημμένην ὧδε ἀναφορὰν τοῦ μακαρίτου πατρὸς μας μεθ' ἐνὸς πιστοποιητικοῦ τοῦ Μιχάλη Σισίνη καὶ μᾶς καταστάσεως περὶ τῶν ἀγώνων οὓς εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος ἀγῶνα ἐποίησεν, καὶ παρακαλοῦμεν ἵνα ἀφοῦ ἡ Σεβαστὴ Ἐπιτροπὴ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῆς τὰ ρηθέντα ἔγγραφα, δικαιοσύνη ἡμᾶς ὄντας κληρονόμους αὐτοῦ ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἐπισυναπτομένων πιστοποιητικῶν τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς Πηνειῆας.

Ὁ κύριος Ἐπαρχος παρακαλεῖται νὰ τὰ διευθύνῃ ὅπου δεῖ.

Εὐπειθέστατοι

Ἄναγ. Οἰκονομόπουλος
καὶ Γεώργιος Οἰκονομόπουλος».

* Συνέχεις ἐκ τῆς σελ. 446 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 τεύχους.

Ὅστε, οἱ Οἰκονομόπουλοι καὶ οἱ Κωνσταντινόπουλοι τῶν Δεχαινῶν εἶναι στενοὶ συγγενεῖς, ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενειακῆς ἱερατικῆς ρίζης ἀπόγονοι.

Γνωρίζουν τοῦτο;

Τὸ πιστοποιεῖ καὶ ὁ δήμαρχος Πηγνεϊτῶν, δι' ἐνὸς ἐγγράφου ἔχοντος οὕτως.

«Ἄριθ. 1389 Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος

δ

Δήμαρχος Πηγνεϊτῶν

Πιστοποιεῖ

ὅτι οἱ Ἀγαγνώστης καὶ Γεώργιος Οἰκονομόπουλοι εἶναι υἱοὶ τοῦ ἀποβιώσαντος Ἀνδρέου Οἰκονόμου Κωνσταντινοπούλου κατοικοῦ Λάτα, τοῦ ὕφ' ἡμᾶς δήμου καὶ κληρονόμοι αὐτοῦ.

Διὸ ἐκδίδομεν τὸ παρὸν αὐτοῖς, ἵνα τοῖς χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ὁ Δήμαρχος Πηγνεϊτῶν

Μ. Γκίκας

(Τ. Σ.)

Τὴν 29ην Νοεμβρίου 1865».

Εἰς τὴν μάχην ΠΟΥΣΙ - ΛΑΛΑ ἠγωνίσθησαν νικηφόρως καὶ οἱ, Γκίκας Κωνσταντῖνος ἐκ Πύργου, Τσεκούρας Ἰωάννης, Νταλιάνης Ἀθανάσιος ἐκ Δερβιτσελεπῆ (Ἀμαλιάδος), Φωτόπουλος Κωνσταντῖνος ἀπὸ Μπουρτάνη (Πηγνεϊτῶν), Ἡλιόπουλος Ἀναστάσιος ἐκ Καρυταίνης, Χρυσανθακόπουλος Δημήτριος ἐκ Δεσινοῦ (Ἀροανίας), Λέτζιος Σακελλάριος, ἐφημέριος χωρίου Νεμούτας (Ὀλυμπίων), Φάσος Σταῦρος ἐκ Σοποτοῦ (Καλαδρῦτων), Ἀγαγνώστος Ἰωάννης, ἐκ Βλασίας, Σπανὸς Δημήτριος ἐκ Καρουσίου (Λαπαθῶν), Σπυρόπου-

λος Ἰωάννης ἐκ Λαμπετίου (Λετρίνων), Ἰωάννου Παναγῆς ἐκ Λάλα, Φοῖσθος Ἀθανάσιος Πρωτόπαπας ἐφημέριος Γιάννιτσας (Καλαμών), Κανελλόπουλος Ἀσημάκης ἐκ Λεχουρίου (Ψωφίδος), Παναγιωτακόπουλος Κωνσταντῖνος καπετάνιος ἐκ Βερσιτσίου (Καλαθρύτων), Παρθένιος ἡγούμενος Μονῆς Δίδρης, Μαστρογιαννόπουλος Παναγιώτης καὶ Ἀνδρέας ἐκ Καλίτσης (= Ἀμαλιάδος), Μαρῆς Παράρανας τοῦ Νικολάου Κεφαλλῆν, Κολοθὸς Δημήτριος πρωτόπαπας Ὀλυμπίας, Σακελλαρίου Ἀναστάσιος ἐφημέριος Στρεζόδης (Καλαθρύτων), Διάκος Ἀναστάσιος ἐκ Πύργου, Κανελλόπουλος ἢ Σπανὸς Γεώργιος ἐξ Αἰγίου, Γαζῆς Ἰωάννου Παναγῆς ἐκ Κεφαλληνίας, Ρούθαλης Παφνούτιος ἱερομόναχος Μονῆς Ταξιάρχων (Αἰγίου), Βοῖλας Κωνσταντῖνος ἐξ Ἀγριδίου (Ἀροανίας), Ντέντες Διονύσιος ἐφημέριος Σελά (Τριφυλίας), Σταθόπουλος Χρόνης ἐκ Φαναρίου (Ὀλυμπίας), Κάλπος Γεώργιος ἐκ Μοστιτσίου (Κλειτορίας), Λοντοτζακίρης Χαράλαμπος ἐκ Σοποτοῦ, Ἀχολος Χρυσανθάνης ἐκ Πύργου, Τσαουσόπουλος Ἰωάννης ἐκ Δίδρης, Φωτεινόπουλος Λάμπρος ἀπὸ Κρέσταινα (Φιγαλίας), Λεχουρίτης Γεώργιος (ἱερόπαις) ἐκ Λεχουρίου (Ψωφίδος), Χρονόπουλος ἢ Γιαννόπουλος Ζαφείριος ἐκ Νεοχωρίου (Γορτυνίας). Κοροτζῆς Ἰωάννης (ἐπληρώθη) ἐκ Στρεζόδης (Καλαθρύτων), Πιλαϊολόγος Γιάννης ἐκ Βελιμαχίου (Ἀρκαδίας), Τριανταφυλλόπουλος Ἀναγνώστης ὑποχιλίαρχος ἐκ Βουνάργου, Ἀνδρέου ἢ Καρᾶς Ἰωάννης ἐφημέριος Σοποτοῦ, Ντάρμας Πανάγος ἐκ Καλανίστρας (Πατρῶν), Αὐγερινὸς Δῆμος ἀπὸ Τζόγια, Μπαρουξῆς Ἀνάστος ἀπὸ Δούκα, Γκίβαλος Στάθης ἐξ Ἀγριδίου (Ἀροανίας), Ἀσημακόπουλος Ἰωάννης ἐκ Μοστενίτσης, Γαλανόπουλος Ἀντώνιος ἐκ Δεσινοῦ (Καλαθρύτων), Σταματελάτος Νικολῆς τοῦ Γεωργίου ἐκ Κεφαλληνίας, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πρωθερῆς

ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ Ο ΣΚΙΑΘΙΟΣ

Ὁ λόγιος αὐτός, πού μέλλει νά ιστορήσω, γνώρισε δόξες πολλές στά χρόνια του κι ἡ φήμη του ἀπλώθηκε τόσο στήν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα, ἔσο και στίς παραδουνάβιες ἡγεμονίες. Κι ἂν σήμερα μάς εἶναι ἄγνωστος πιό πολὺ φταίει ὁ ἴδιος. Ποτέ δὲν μίλησε γιὰ τὸν ἑαυτό του, παρὰ πολὺ περιληπτικά και στή δύση τοῦ θίου του. Ποτέ δὲν δημοσίευε τὰ γραφτά του, παρὰ μιὰ φορά τύπωσε δυὸ φυλλάδια και μὲ ψεύτικο ὄνομα. Ὑπερβολικὴ μετριοφροσύνη; Ἴσως. Περιφρόνηση τοῦ μάταιου κόσμου τούτου; Πολὺ πιθανό.

Τὸ ἔργο του ξεκίνησε ἀπ' τὸ σταυροδρόμι Ἀνατολῆς και Δύσεως, τὸ Βουκουρέστι. Ἐκεῖ πού ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ἦταν παρασιτικός, ἀλλὰ κυρίαρχος και ἐπιδλητικός. Ἐκεῖ, δηλαδή, πού ὁ ἑλληνισμὸς, ἀντὶ νὰ δεχτεῖ, ἄσκησε στοὺς ντόπιους σημαντικὴ ἐπιρροή στή γλῶσσα, στήν παιδεία, στὸ πνεῦμα.

Γεννημένος στή Σκιάθο τὸ 1760, ἔζησε τὰ σπουδαιότερα και δημιουργικώτερα χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς και τῆς Παγκόσμιας ἱστορίας. Μέσα στὸν αἰῶνα τοῦ Βολταίρου και τοῦ Ροβεσπιέρου, τῶν νέων ἰδεῶν και τῶν ἀναζητήσεων τοῦ πνεύματος, ἔζησε τὰ προμηνύματα τῆς Ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας.

Ὁ πατέρας του Δημητράκης Οἰκονόμου ἦταν προεστῶς στὸ νησί. Ἄνδρας μὲ πολὺ φήμη και μεγάλη εὐσέβεια. Ἀπ' τ' ὄνομά του πῆρε τὸ ἐπίθετό του ὁ Ἐπιφάνιος. Τὸ «Δημητριάδης» εἶναι πατρωνυμικὸ ἐπίθετο, πράγμα πολὺ συνηθισμένο ἐκεῖνα τὰ χρόνια στή Σκιάθο.

Τὴν ἐποχὴ πού γεννήθηκε ὁ Ἐπιφάνιος, στά 1760, ἡ Σκιάθος, ὅπως ὅλες οἱ Βόρειες Σποράδες, ἔρημη, ξεχασμένη, τραυματισμένη θαρεῖα ἀπ' τίς ἐπιδρομὲς τῶν πειρατῶν, στεροῦνταν ἐκείνων τῶν μέσων, πού χρειάζεται ὁ νέος γιὰ νὰ μορφωθεῖ. Ἀντίθετα, ἀντίκρου στὸ Πήλιο, μὲ τὴ συνεταιριστικὴ και ἐμπορικὴ ἀνάπτυξη, ξυπνοῦσε ἕνα νέο πνεῦμα και μορφωνόταν μιὰ νέα συνείδηση.

Οἱ Πηλιορεῖτες ἔμποροι πλούτιζαν στὰ ξένα καὶ ἔτσι εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ διαθέτουν κεφάλαια γιὰ τὴ σύσταση καὶ λειτουργία σχολείου. Οἱ νέοι μὲ εὐκολία ξενητεύονταν γιὰ σπουδές, στὴ Βλαχιά ἢ στὴν Εὐρώπη καὶ βοηθοῦσαν τὸν τόπο τους νὰ ὀρθοποδήσει. Ὁ μετανάστης ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἔβλεπε τὸ μέρος ποὺ τὸν δέχτηκε σὰν ἓνα χωρὸ πολὺ προσωρινό. Τὸ ὄνειρό του ἦταν νὰ κερδίσει χρήματα γιὰ νὰ τὰ ξοδεύσει ἀφειδώλευτα γιὰ τὴν πατρίδα του. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ὁ Ζαγοριανὸς Ἰωάννης Πρίγκος. Πλουτισμένος στὸ Ἄμστερνταμ, ἰδρύει σχολεῖο καὶ βιβλιοθήκη στὴ Ζαγορά. Εἶναι ὁ προοδευτικὸς Νεοέλληνας, ποὺ ἀποτάσσει ἀπὸ πάνω του τὸν μοιρολάτρη καὶ ἄπραγο ραγιαῖ.

Στὸ Πήλιο, λοιπόν, πῆγε τὸ 1776 καὶ ὁ Ἐπιφάνιος, μετὰ τὸ κατώτερο σχολεῖο τοῦ νησιοῦ του. Στὴ Σχολὴ τῶν Μηλεῶν θὰ συνέχιζε τὴν μόρφωσή του. Γράφει στὴν αὐτοβιογραφία του:

*«Ζήλω δὲ τῶν μαθημάτων περιφλεγεῖς
Δημητριάδος εἰς Μηλαίας ἔδραμον
ἰψὺ χιλιοσιῶ ἑπτακοσίῳ ἔτει
δεκάκις ἐπὶ καὶ ἕξ ἀριθμουμένῳ».*

Ἡ πατριωτικὴ φλόγα καὶ ἡ συστηματικὴ διδασκαλία δημιουργήσαν τὸ κατάλληλο περιβάλλον γιὰ τὴν ἀνάδειξη ἰκανῶν δασκάλων. Εἶναι τὸ ἴδιο περιβάλλον ἀπ' ὅπου βγήκε ὁ Ρήγας, ὁ Κωνσταντᾶς, ὁ Δανιὴλ Φιλιππίδης καὶ ὁ δικὸς μας Δημητριάδης. Συνοδοιπόροι, ὁμόσχολοι καὶ συναγωνιστὲς στὸν ἐθνικὸ στίβο.

Στὶς Μηλιές ὁ δάσκαλος Ζαχαρίας Παπαπανταζῆς, ποιητὴς ὁ ἴδιος, δίδασκε ποιητικὴ καὶ στιχουργικὰ γυμνάσματα. Ἐπομένως ἡ φοίτησή του σ' αὐτὸ τὸ παιδευτικὸ ἐργαστήρι τοῦ δημιούργησε τὴν ἀπαραίτητη συνείδηση, πρόδρομο γιὰ τὴν μετέπειτα πνευματικὴ του προσφορά.

Ἐνας ἄλλος σταθμὸς στὴν πνευματικὴ του πορεία ὑπῆρξε ἡ ποιητικὴ ἀκτινοβολία τοῦ Kaisáριου Δαπόντε. Ὁ πολυπλόαντος Σκοπελίτης στιχουργὸς ἦταν προσωπικὰ γνωστός του ἀπὸ τὸ νομὸ τοῦ Ἐπίσκοπο Σκιαθίου καὶ Σκοπέλου Διονύσιου. Ἔτσι ἡ ποιητικὴ

φλέθα του νεαρού Ἐπιφάνιου ἔδρισκε, στή σχέση αὐτή, ἕνα πρότυπο ἄξιο γιά μίμηση.

Μετά ἀπό σύντομη φοίτηση στ' Ἀμπελάκια καί στήν Πορταριά τόν δρίσκουμε τό 1779 στήν Πόλη. Γραμματικό στό σπαθάρη Σλουτζάρογλου καί παράλληλα μαθητή στή Σχολή τοῦ Σέργιου Μακραιίου.

Ὁ λόγιος αὐτός ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς συντηρητικῆς μερίδας. Ἀντίθετος σέ κάθε νεωτερική κίνηση προσπάθησε ν' ἀνατρέψει τό σύστημα τοῦ Κοπέρνικου μέ ἕνα σωρό παρερμηνεῖες καί παραλογισμούς. Σέ προηγούμενο σημείωμά μας γιά τόν Ἰωάννη Πέζαρο, εἶδαμε τὰ εἰρωνικά σχόλια τοῦ Ἑυρναβίτη δάσκαλου γιά τήν προσπάθεια αὐτή. Μολοτούτο ὁ Μακραιίος ἐξακολουθοῦσε νά διδάσκει μέ φανατισμό τίς θεωρίες του αὐτές.

Πρὸς στιγμή οἱ ξερῆς ιδέες καί οἱ φανατισμοί τοῦ Μακραιίου ἐπηρέασαν τόν νεαρό Σκιαθίτη μαθητή. Ἀργότερα, ὅμως, στό Βουκουρέστι θ' ἀνοίξουν οἱ ὀρίζοντές του κι ἔτσι θά καταλάβει τό μεγάλο σφάλμα τοῦ δασκάλου του. Ὡστόσο πρέπει νά σημειωθεῖ, πῶς κοντά του ὁ Δημητριάδης τελειοποίησε καί πλάτυνε τή θαυμαστή ἑλληνομάθεια, πού παρουσιάζεται στά ἔργα του.

Δυὸ χρόνια ἔμεινε στήν Πόλη ὁ Ἐπιφάνιος. Τό τρίτο πῆγε ἀκόλουθος καί γραμματικός στόν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Νικόλαο Καρατζά. Στό πρόσωπό του βρῆκε τόν φιλόμουσο προστάτη «εὐπαίδευτον, πολύγλωσσον, θεοσεβῆ» κατὰ τόν χαρακτηρισμό, πού τοῦ ἔδωσε στήν αὐτοβιογραφία του.

Δυστυχῶς μόνο ἕξι μῆνες ἔμεινε στή θέση αὐτή. Βρέθηκε χωρίς δουλειά μέ τήν πτώση τοῦ Καρατζά καί τήν ἀντικατάστασή του ἀπό τόν Μιχαήλ Σούτσο. Οἱ συχνές ἀλλαγές στά ἡγεμονικά ἀξιώματα παρέσπερναν καί ὄσους συνέδεαν τή ζωή τους μέ τόν ἐκπεσόντα ἡγεμόνα.

Ὡστόσο στό Βουκουρέστι, πού ἀνθοῦσε ὁ ἑλληνισμός, οἱ μορφωμένοι ἦταν περιζήτητοι. Ἔτσι γρήγορα προσλαμβάνεται γραμματέας τοῦ Μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας Φιλάρτου. Κι ἐνῶ θῆλεγε κανεῖς, πῶς δλοκλήρωσε τήν μαθητικὴ του πορεία, δὲν χάνει:

τήν εὐκαιρία καὶ γράφεται στήν Αὔθεντική Ἀκαδημία Βουκουρεστίου μαθητῆς τοῦ Νεόφυτου Καυσοκαλυβίτη.

Ὁ Πελοποννήσιος αὐτὸς λόγιος, σοφὸς δάσκαλος, καινοτόμος ἀλλὰ καὶ παραδοσιακὸς Κολλυβάς, δίδασκε μὲ νέα, πρὸ ἀποτελεσματικῆ, μέθοδο τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ἐπίσης στὴ Σχολῆ του εἶχαν εἰσβάλλει οἱ νέες γλωσσικὲς καὶ φιλοσοφικὲς θεωρίες καὶ οἱ Φυσικὲς Ἐπιστῆμες. Ἔτσι ὁ μαθητῆς τοῦ Μακραιῦ ἀρχίζει νὰ βλέπει μὲ ἄλλο μάτι αὐτὲς τὲς καινοτομίες καὶ νὰ τὲς συζητᾷ μὲ ἄλλους φωτισμένους Ἑλληνας. Ἀρχίζει νὰ θητεύει στὸν κύκλο τοῦ ριζοτόμου λόγιου καὶ ἀνώτερου δικαστῆ Δημητριάκη Καταρτζῆ. Νὰ προσανατολίζεται στὶς νέες ἀναγεννησιακὲς ἐθνικὲς ἰδέες, πού τὲς συζητᾷ μὲ τὸ Ρήγα καὶ τὸν ὁμόσχολό του Γρηγόριο Κωνσταντᾷ.

Παρὰ τὴ φτώχεια του καὶ τὸ φόρτο τῆς ἐργασίας του, δὲν ἀμελεῖ καὶ τὴν ξενόγλωσση μόρφωση. Τὴν θεωρεῖ ἀπαραίτητη γιὰ ἓνα γραμματισμένο ἄνθρωπο. Ἐργαλεῖο γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ παρακολουθεῖ τὲς ραγδαίως ἐξελίξεις τοῦ πνεύματος, φαινόμενο κατεξοχὴν εὐρωπαϊκό, ἐκεῖνα τὰ χρόνια. Μὲ ἀφέλεια καὶ χάρη μᾶς πληροφοροεῖ:

«Καὶ διαλέκτους δ' ἤκουον κατ' ἰδίαν
ἀδραῖς δαπάναις κτώμενος διδασκάλους».

Σὰν τέλειωσε τὰ μαθήματα στήν Ἀκαδημία, διορίστηκε στήν αὐλὴ τοῦ Μαυρογένη δεύτερος γραμματέας. Πρῶτος γραμματικὸς τοῦ ἴδιου ἡγεμόνα ἦταν ὁ Ρήγας, πού πολὺ πιθανὸ νὰ σύστησε τὸν Δημητριάδη.

Ἡ ἐπίδραση ἀπ' αὐτὸ τὸ συγχρωτισμὸ φαίνεται καθαρὰ στὸ ἔργο του. Οἱ νέες ἰδέες καὶ προπαντὸς ἡ ἀγωνία γιὰ τὴ σκλαβωμένη πατρίδα τὸν ἀπασχολοῦν πλέον καθημερινά. Δυστυχῶς λίγο κράτησε αὐτὴ ἡ συντυχία. Ἄφησε, ὅμως, στὸ Δημητριάδη ζωηρὲς ἐντυπώσεις καὶ τοῦ ἀνοίξε τὸ δρόμο πρὸς τὴ λογοτεχνία καὶ τὸ θέατρο.

Ἐκείνη τὴ χρονιά οἱ παρίστριες ἡγεμονίες ἀναταράζονταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μὲ τὸ ρωσσοτουρκικὸ πόλεμο. Ὁ Μαυρογένης

έτοιμάζεται νά γίνει ήγεμόνας στή Μολδαυία και νά αναλάβει τήν άρχιστρατηγία τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ὁ κόσμος ἀναστατώνεται ἀπ' τή συγκέντρωση τόσων τουρκικῶν ἀσκεριῶν. Ἀσυνήθιστοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ἀπ' τὸ θέαμα νομίζουν ὅτι ὅλ' αὐτὰ εἶναι ἡ ἀρχή ἐπερχομένων δειῶν. "Ὅλ' αὐτὰ ἀναγκάζουν τὸ συντηρητικό και προβλεπτικό Δημητριάδη νά κατέβει στήν ἡσυχὴ πατρίδα του, ἐγκαταλείποντας τὸν προϊστάμενο και φίλο του Ρήγα.

Ἐμεινε ἕνα χρόνο στή Σκιάθο, πού τὴ βρῆκε σὲ κακὰ χάλια. Ἀμέσως μετὰ φεύγει γιὰ τὴ Σμύρνη «τὴν πανέμπορον», ὅπως τὴ χαρακτηρίζει, ἐλπίζοντας νά πετύχει καμμιά θέση εἴτε ἐκπαιδευτική εἴτε ἄλλη. Λίγο μένει ἐκεῖ και φεύγει προσκαλεσμένος ἀπ' τὴν κοινότητα τῆς Μυτιλήνης γιὰ νά ὀργανώσει τὸ σχολεῖο της. Προβλήματα, ὅμως, ὑγείας τὸν ἀναγκάζουν νά φύγει γιὰ τὸν Πόρο τὸ 1789, ὅπου μὲ ἐπιμονὴ τὸν ζητοῦσαν.

Στὸν Πόρο ὁ Ἐπιφάνιος εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει μιὰ μεγάλη δυσκολία. Τὰ παιδιὰ, ὅπως και οἱ γονεῖς τους, ἦταν ἀλθανόφωνα. Ἔτσι γιὰ νά διδάξει τὰ ἑλληνικὰ ἔπρεπε πρῶτα νά μάθει τ' ἀρβανίτικα. Ἀλλιῶς δὲν μπορούσε νά συνεννοηθεῖ μαζί τους. Μᾶς πληροφορορεῖ ὁ ἴδιος στήν ἔμμετρη αὐτοβιογραφία του:

*«Καὶ ἦν ἰδεῖν ἔργον τε και πρᾶγμα ξένον
γλῶττιαν μὲν διδάσκοντα τὴν ἑλληνίδα,
φωνὴν δὲ μανθάνοντα τὴν ἀλβανίδα.
οὐκ εἶχον ἄλλως ἀλβανίζοντας ὅλως
παιδας διδάξει, μὴ ἐγὼ ἀλβανίσας».*

Φαίνεται, ὅμως, ὅτι ἐξελλήνισε πολλοὺς ἀλθανόφωνους μαθητές, στὰ δυὸ χρόνια, πού ἔμεινε ἐκεῖ, μιὰ και μετ' ἀπ' αὐτὸν τὸ σχολεῖο τοῦ Πόρου προκόβει και δὲν χρειάζεται οἱ μετέπειτα δάσκαλοι νά ὑποστοῦν τὴν ταλαιπωρία τοῦ Δημητριάδη γιὰ νά διδάξουν.

Τὸ 1791 μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις και μὲ μεγάλο μισθὸ τὸν καλοῦν στήν Ἰδρα. Δέχεται τὴ νέα του θέση, ὅχι γιὰτι θαρῆθηκε τὸ δύσκολο ἔργο στὸν Πόρο. Οὔτε γιὰ τις δελεαστικὰς προτάσεις τῶν Ἰδραίων. Ἀλλὰ γιὰτι ἐκεῖ νόμιζε, πὼς ἐπιτέλους θὰ ἐφάρμο-

ζε αὐτά, πού τόσα χρόνια σπούδαζε, μιὰ καὶ τὸ σχολεῖο εἶχε ἄλλους δάσκαλους γιὰ τίς μικρὲς τάξεις.

Στὴν Ὑδρα ἡ ἐμπορικὴ κίνηση ἔχει πλουτίσει καὶ ἐκουγχρονίσει τὸ τόπο. Τὸ σχολεῖο βρίσκεται σὲ ἀνθηρὴ κατάσταση. Κι ἦταν ἐπόμενο. Οἱ Ὑδραῖοι, μόλις ξέφυγαν ἀπ' τὴν μόνωσή τους καὶ ἄρχισαν νὰ ἔρχονται σ' ἐπαφὴ μὲ ἄλλους προηγμένους λαούς, κατάλαβαν τὴν ἀξία τῆς παιδείας. Κατάλαβαν, δηλαδή, πὼς μόνο ἡ παιδεία καλλιεργεῖ τὸ ἄτομο καὶ εἶναι ἐλπίδα τοῦ τόπου. Ἔτσι φρόντισαν νὰ ἰδρῦσουν κατάλληλο σχολεῖο, νὰ τὸ ἐπανδρώσουν μὲ ἀξιους δάσκαλους καὶ νὰ τὸ πλουτίσουν μὲ ἄρτια βιβλιοθήκη καὶ ἐποπτικὰ μέσα.

Τὸ 1791, ὅπως εἶπαμε, κάλεσαν τὸν Ἐπιφάνιο Δημητριάδη, πού ἡ φήμη του εἶχε ξαπλωθεῖ σ' ὅλους τοὺς μορφωμένους Ἑλληνας. Αὐτὸς ἀνάλαβε τίς μεγάλες τάξεις, πού μπορούσαν νὰ παρακολουθήσουν τοὺς διαλογισμούς του. Μὲ τὸν καινούργιο δάσκαλο νέο πνεῦμα μπῆκε στὸ Ὑδραῖκο σχολεῖο. Νέες ιδέες ἄρχισαν ν' ἀναμορφώνουν τὰ ἑλληνόπουλα.

Παρ' ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔμεινε πολὺ στὸ νησί. Τρομοκρατημένος ἀπ' τὴν πανούκλα, πού πλάκωσε ἀπειλητικὴ ἐκείνη τὴ χρονιά, φεύγει γιὰ τὴν πατρίδα του. Στὸ δρόμο ναυαγεῖ ἔξω ἀπ' τὴ Σκόπελο καὶ μένει γιὰ ἓνα διάστημα ἐκεῖ, ὅπου ἀρραβωνιάζεται ἓνα ὄρφανὸ κορίτσι «συγκατανεύσει φύντος ἢ δὲ φυσάσης».

Γυρίζοντας, μετ' ἀπ' αὐτό, πανευτυχῆς στὴν πατρίδα του βρίσκει τὸν κόσμο ἀνάστατο. Οἱ πολλὲς πειρατικὲς ἐπιδρομὲς ἔχουν τρομοκρατήσει τοὺς Σκιαθίτες. Ὁ καθένας φροντίζει νὰ ἐξασφαλίσει τὸ σπιτικό του. Πιὸ πολὺ, ὅμως, οἱ προεστοί, πού ἔχουν γίνει καὶ ὁ στόχος τῶν κουρσάρων. Ἔτσι ἀναγκάζεται καὶ ὁ Δημητράκης Οἰκονόμου νὰ φύγει γιὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος. Τὸν ἀκολουθεῖ καὶ ὁ γιός του Ἐπιφάνιος «κλεπτῶν δεδοικῶς τὸν πολύστονον φόβον». Ἀπὸ ἐκεῖ, μιὰ σειρὰ ἀπὸ περιπέτειες καὶ ἀτυχίες, τὸν ἀναγκάζουν νὰ γυρίξει ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, ἴσαμε νὰ καταλήξει στὸ γνωστὸ του Βουκουρέστι. Τὸν περιμένει ἡ παλιά του θέση κοντὰ στὸν Μητροπολίτη Οὐγγροβλαχίας Φιλάρετο, πού τὸν δέχτηκε μὲ πολλὴ ἀγάπη.

Δυστυχῶς ἡ ἀνάποδη τύχη του δὲν λείει νὰ τὸν ἐγκαταλείψει. Πεθαίνει ὁ Φιλάρετος καὶ μένει χωρὶς προστάτη. Μέχρι στιγμῆς ἔχει κυνηγηθεῖ τόσο πολὺ, ποὺ δὲν ἀντέχει πιά. Στὴν αὐτοβιογραφία του ξεσπᾷ ὁ κατὰ τὰ ἄλλα εὐσεβέστατος Δημητριάδης, «Φεῦ τῆς θλοσυρᾶς τῆς τύχης περιστροφῆς». Αὐτὸ μόνον τὸ παράπονο ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτὸ του. Τίποτ' ἄλλο.

Ὡστόσο ὁ διάδοχος τοῦ Φιλάρετου Δοσίθεος «ἀνὴρ σοφὸς καὶ μελίχιος λίαν», ἐκτιμᾷ τὰ προσόντα τοῦ δάσκαλου καὶ τὸν διατηρεῖ στὴ θέση του. Μάλιστα μὲ τὸν καιρὸ τοῦ ἀναθέτει καὶ νέα ἀξιώματα, ὥσπου τὸν κάνει ἐκκλησιαστικὸ καὶ νομικὸ σύμβουλο τῆς Μητροπόλεως.

Ὅλα ἔδειχναν, ὅτι ὁ ταλαιπωρημένος δάσκαλος θὰ ἠσυχάζε. Μάλιστα σχεδίαζε νὰ κατέβει στὴν Σκιάθο, νὰ παντρευτεῖ καὶ νὰ φέρει στὸ Βουκουρέστι τὴ γυναίκα του, μιὰ καὶ φαινόταν «εὐπορον σχεῖν διὰ θίου τὸν πόρον». Καὶ ἐνῶ σκεφτόταν αὐτὰ ἔρχεται ἕνα γράμμα ἀπ' τοὺς συγγενεῖς τῆς κοπέλλας, ποὺ τὸν καλοῦσε ἐπιμονα στὴ Σκόπελο γιὰ τὸ γάμο. Χωρὶς ἀντίρρηση, λοιπόν, κατεβαίνει στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὅμως θρῖσκει πεθαμένη τὴν μνηστὴ του. Στενοχωρημένος πηγαίνει στὴ Σκιάθο μὲ σκοπὸ νὰ μείνει λίγο μὲ τοὺς δικούς του καὶ στὴ συνέχεια νὰ ξαναγυρίσει στὸ Βουκουρέστι.

Ἐκεῖ οἱ δικοὶ του τὸν ὑποδέχονται μὲ πολλὰς χαρὰς. Τὸ νησί, τὴν ὥρα πιά ἔχει ἠσυχάσει ἀπ' τὶς θάρβαρες ἐπιδρομὰς καὶ οἱ κάτοικοὶ του ξαναβρῆκαν τὸ χαρούμενο ἑαυτὸ τους. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἐντυπωσιάζει τὸν Ἐπιφάνιο. Βλέπει πλέον μὲ ἄλλο μάτι τὶς ὀμορφιὰς τῆς πατρίδας του. Τὸν ἥλιος, ποὺ περίσσιος λούζει τὸν κόσμον. Τὴ θάλασσα, ποὺ ἀπλόχωρη κείτεται γύρω του. Τὸν οὐρανὸ, ποὺ κόντευε νὰ ξεχάσει τὸ χρῶμα του. Τὸν ἀγέρα μὲ τὴ ζωογόνα εὐωδία του. Τοὺς Σκιαθίτες, ποὺ τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν σέβονται, ἀν κα εἶναι νέος ἀκόμα καὶ τὸν ἀποκαλοῦν «λογιώτατο». Τὸν γέροντα πατέρα του, ποὺ μόλις τὸν ἀντίκρισε ξαναβρῆκε τὴν παλιά του ζωτικότητα. Τέλος βλέπει τὶς χαρὰς καὶ τὶς περιποιήσεις τῆς μαρμαρωμένης ἀπ' τὸν καημὸ μητέρας του. Τὶς προσευχὰς τῆς νὰ μὴν ξαναφύγει τὸ παιδί της.

“Ολ’ αὐτὰ θάζουν σὲ σκέψη τὸ Δημητριάδη. Διάλεξε τὸ σω-
στό δρόμο; Ποῦ πορεύεται; Πῶς θὰ περάσει τὸν ὑπόλοιπο δίο του
στὴν ξενιτιά; Κι ἂν φανταστὴ κανεὶς μὲ πόσα παρακάλια ὁ πατέ-
ρας καὶ ἡ μητέρα του θὰ προσπαθοῦσαν γὰ τὸν κρατήσουν κοντὰ
τους, θὰ καταλάβει τὴν κάμψη του καὶ παράλληλα τὴν ἀπόφασή
του γὰ ἐγκαταλείψει τὴν εὐπορὴ ζωὴ στὸ Βουκουρέστι. Ὁμολογεῖ
ὁ ἴδιος, πῶς «ἐς γόους ἔκαμψε τῶν γεννητόρων». Καὶ γιὰ γὰ στε-
ριώσει ἀκόμα πιὸ πολὺ, πῶς «γάμου ζυγοῖς ἐξεύχθην ἐν τῇ πα-
τρίδι» στὰ 1798.

Στὴ Σκιάθο ὁ Δημητριάδης ξαναγίνεται δάσκαλος ἴσαμε τὸ
1803. Τῇ χρονιᾷ αὐτῇ διορίζεται βοεβόδας στὴν Ἀλόνησο ὡς τὸ
1805. Μετὰ παύθηκε. Ὁ πόθος γὰ βοηθήσει τὴν πνευματικὴ ἀνά-
πτυξη τοῦ τόπου του, ὁδήγησε τὰ δῆματά του στὴ Σκιάθο, ἔπου
ὀργάνωσε τὸ σχολεῖο καὶ δίδαξε μέχρι τὸ 1813. Βρῆκε ἐπιτέλους
ἡσυχία ἢ πολυτάραχη ζωὴ του.

Ἀπὸ τότε, πού ξαναγύρισε στὸ νησί του, ἀρχίζει πάλι μὲ
ἐξαρση τὴν ἐθνικὴ καὶ παιδευτικὴ δράση του. Ἐφωδιασμένος μὲ
ἀνώτερη μόρφωση καὶ ὠριμότητα θίου ρίχεται στὸν ἀγῶνα γιὰ
τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τῶν νέων καὶ τὴν προετοιμασία κα-
τάλληλου κλίματος γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀναγέννηση. Φίλος καὶ συμ-
μαθητὴς τοῦ Ρήγα γινώριζε, πῶς ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ τόπου εἶναι
δυνατὴ μόνο μὲ ἔντονη προπαρασκευὴ καὶ προσωπικὲς θυσίες. Γι’
αὐτὸ πάντα ἀποδοκίμαζε τοὺς συντηρητικούς, πού περίμεναν τὴν
ἀνάσταση τοῦ γένους ἀπ’ τὸν οὐρανό. Αὐτοὺς τοὺς ἀτολμοὺς γραι-
κοὺς, πού κατέκριναν κάθε πατριωτικὴ ἐνέργεια σὰν πρόωρη,
ἄσκοπη ἢ ἐπικίνδυνη.

Ἀπ’ αὐτὴ τὴν σκοπιᾷ ἰδωμένα τὰ πράγματα δείχνουν, πῶς
ἡ παύση του ἀπ’ τὸ ἀξίωμα τοῦ βοεβόδα δὲν ἦταν τυχαία. Εἶχε
κινήσει τὴ δυσμένεια τοῦ Καπουδᾶν πασᾶ γιὰ τὴ δράση του, πού
γίνεται πιὰ πολυμερῆς.

Διδάσκει στὴ Σκιάθο τὴν προγονικὴ δόξα, ἀλλὰ καὶ τὴ σύγ-
χρονη σοφία. Τὸ 1807 παίρνει μέρος σὲ σύσκεψη τῶν ὀπλαρχηγῶν
τοῦ Ὀλύμπου, πού γίνεται στὸ νησί του. Σ’ αὐτὴν ἡ παρουσία τοῦ
Θεόδωρου Κολοκοτρώνη δίνει ἰδιαίτερη βαρύτητα. Ὁ Ἐπιφάνιος

γνωρίζεται και συνδέεται με τον Πελοποννήσιο οπλαρχηγό με φιλία, που μόνο ο θάνατος θα την διαλύσει.

Το 1811 ο Μητροπολίτης Δημητριάδος Ἀθανάσιος του ἐπιτρέπει νὰ κηρύττει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ στὰ χωριά τοῦ Πηλίου καὶ τῆς Μαγνησίας. Ὁ δάσκαλος περιοδεύει καὶ διδάσκει τὰ λαϊκὰ στρώματα, πὺν θυσιζμένα σὲ παχυλὴ ἀμάθεια κινδύνευαν νὰ ξεχάσουν καὶ τὴ γλώσσα τους. Ἡ πρωτοβουλία αὐτὴ τοῦ Δημητριάδη ἔχει βαθειὰ ἐθνικὴ σκοπιμότητα. Ἐκτὸς ἀπ' τὸ θεῖο λόγο σπέρνει καὶ τὴν ἰδέα τοῦ ξεσηκωμοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια συνεχίζει αὐτό, πὺν πρωτόκανε ὁ μεγάλος ἐθνεγέρτης καὶ λαοκαιδευτῆς Ἀγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός.

Χωρὶς μεγάλη σιγουριά, μιὰ καὶ οἱ πηγές σιωποῦν, ξέρουμε, πὺν ὁ Ἐπιφάνιος Δημητριάδης στὰ 1814 θρίσκειταὶ στὴ Τζιά (Κέα), σχολάρχης τοῦ ἐκεῖ σχολεῖου. Πότε ἔφυγε ἀπ' τὴ Σκιάθο, γιὰτὶ ἔφυγε ἐνῶ ἦταν εὐχαριστημένος καὶ εἶχε ἀγαλάθει σπουδαία ἀποστολή, γιὰτὶ πῆγε εἰδικὰ στὴ Τζιά, μὰς εἶναι ἀγνωστο. Ὑπάρχουν στιγμές στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου πολὺ προσωπικές. Καταστάσεις τελείως ἀτομικές, ἀπομονωμένες, σφιχτοκλεισμένες στὸν ἔσω ἀνθρωπο. Σπάνια τέτοιες στιγμές θγαίνουν στὸ φῶς. Σπάνια τίς ἐξομολογοῦμαστε στοὺς ἄλλους. Ἔτσι μιὰ ἀπόφαση, παρμένη κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, φαίνεται ἀδικαιολόγητη, ξαφνικὴ, πολλὲς φορὲς παράξενη.

Κάτι τέτοιο συνέθη καὶ στὸ Δημητριάδη. Ἔνα εἶναι γεγονός. Τὸ 1814 τὸν θρίσκουμε σχολάρχῃ στὴ Τζιά, ὅπου διδάσκει καὶ ὀργανώνει τὸ σχολεῖο μὲ ἐξαιρετικὰ ἀποτελέσματα, πὺν ἔμειναν ἀλησμόνητα στοὺς κατοίκους καὶ τοὺς μαθητές του. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ προσπάθεια νὰ συστήσει Βιβλιοθήκη στὸ νησί. Ἐραστῆς τῆς μελέτης, ἐρευνητῆς καὶ ποιητῆς γνωρίζει τὸν μεγάλο ρόλο, πὺν παίζουσι οἱ Βιβλιοθήκες γιὰ ἔνα τόπο. Κι ἂν ξέρει κανεὶς τίς θυσίες, πὺν ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ δημιουργία Βιβλιοθήκης στίς μέρες μας, καταλαθαίνει μὲ ποιές δυσκολίες εἶχε νὰ παλαίψει ὁ φωτισμένος δάσκαλος.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΠΡΙΝΤΖΙΑΣ

Βιβλιοθηκάριος τῆς Ἱ. Συνόδου

Στὸ περιθώριον τῆς Ἁγίας Γραφῆς

ΑΠΟ ΤΟ «ΕΓΩ» ΣΤΟ «ΕΜΕΙΣ»

Ἐνα ἀπὸ τὰ κύρια γνωρίσματα πού βλέπουμε στήν ἀναγεννημένη ψυχῇ, εἶναι τὸ ταπεινὸ φρόνημα. Ὅποιος εἶναι τοῦ Χριστοῦ, δὲν τρέφει τὴν παραμικρὴ ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ποδοπατεῖ τὸ «ἐγώ», θαρρώντας το —ὅπως καὶ εἶναι— μιὰ ἀνυπόφορη ἀσχημία ὅταν προβάλλεται.

Καὶ πολὺ σωστά. Γιατί, τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Βέβαια, κατὰ τὸ ὑπέροχο, ἂν τὸ σχετίσουμε μὲ τὸν Δημιουργό του. Ἀλλά, ἀναμφίβολα, ἓνα τίποτε, ἔξω ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀναφορά.

«Τί ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες»; (Α' Κορ. δ' 7), μὲ ρωτᾷ ὁ Παῦλος. Καί, ἀλλοῦ, ἡ Γραφή μοῦ θυμίζει ὅτι γι' αὐτὸν τὸν λόγο ὁ Θεὸς εἶναι «μίσυβρις» (πρβλ. Γ' Μακκ. στ' 9), δηλαδὴ ἀπεχθάνεται τὸ ἀλαζονικὸ φρόνημα, πρᾶγμα πού καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, στήν Τραγωδίᾳ, ἔξῃραν, ἐρμηνεύοντας ἔτσι τὰ φοβερὰ πλήγματα τοῦ Θεοῦ σὲ ἥρωές της, σὰν τὸν Οἰδίποδα. Πῶς, τελικά, νὰ ἐπαίρεται τὸ ὄν πού «ὡσπερ ἄνθος ἀνθῆσαν ἐξέπεσεν, ἀπέδρα δὲ ὡσπερ σκιά καὶ οὐ μὴ στή» (Ἰὼβ ιδ' 2);

Ἐνα «ἐγώ» εἶναι αὐταρκές καὶ ἀξίζει νὰ δοξάζεται, τὸ «ἐγώ» τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἴδιος τὸ προβάλλει: «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς σου» (Γέν. ιζ' 1), λέει στὸν Ἀβραάμ. «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου» (Ἔξ. γ' 6), ἐπαναλαμβάνει στὸν Μωϋσῆ. Καὶ προσθέτει: «Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν» (Ἔξ. γ' 14). Δηλαδὴ ἡ μόνη ἀπόλυτα πλήρης ὑπαρξη, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, «τῶν ἐφετῶν ἢ ἀκρότης».

Μ' αὐτὸ τὸ πανέμορφο, ἄπειρο σὲ μεγαλωσύνη καὶ δύναμη «ἐγώ», πῶς νὰ συγκριθῇ τὸ δικό μας; Θὰ ἦταν δεινὸ ἀτόπημα, ἀπρέπεια μεγάλῃ. Ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἀμφισβητούμεν τὴν ἀρετὴν σὰν πόθο. «Ἐγώ, κύριε», εἶπε ὁ δεῦτερος γιὼς τῆς γνωστῆς παραβολῆς δίνοντας τὴν ὑπόσχεση στὸν πατέρα του ὅτι θὰ πῆγαινε νὰ δουλέψῃ στὸ ἀμπέλι τους (Ματθ. κα' 30). Ἀλλὰ ἡ συνέχεια ἀπέδειξε αὐτὸ τὸ «ἐγώ» γυμνὸ, μιὰ κούφια βεβαίωση. Γιατί τὰ λόγια δὲν

τὰ ἀκολούθησε τὸ ἔργο. Πολὺ σωστὰ λοιπὸν λέει κάποιος ὁ Μέγας Βασίλειος, πὼς χειρότερα ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔχουμε βαρύνουν στὸ παθητικὸ μας οἱ ἀρετὲς ποὺ θαρροῦμε δικό μας κατόρθωμα.

Καὶ ὅμως. Δὲν θὰ ἦταν ἀλήθεια ἂν περιοριζόμαστε σ' αὐτὴν τὴν ἐπὶ μέρους πραγματικότητα καὶ κρίναμε ἔτσι τὸν ἄνθρωπο σὰν κενὸν ἀπὸ ἀξία. Ἀπεναντίας, ἡ Βίβλος καὶ ἡ πείρα τῆς Ἐκκλησίας τὸν φανερώνουν, μέσα σὲ δοξασμένο φῶς, σὰν ἓνα τρόπαιο τῆς θείας Χάρης. Συγκεκριμένα, ὅταν τὸν ντύνουν οἱ ἀρετὲς, τόσες καὶ ποικίλες, ποὺ ὅμως δὲν εἶναι ὅλες παρὰ μιᾶς καὶ μόνης προσωπεῖα: τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον (πρὸβλ. τὸν ὕμνο τῆς, στὴν Α' Κορ. ιγ' 1 κ.ἐξ.).

Ἐνας μεγάλος Ἅγιος, ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, χρησιμοποιεῖ ἄφοβα καὶ ἀνετα αὐτὸ τὸ ἄλλο, τὸ θεάρεστο «ἐγώ», ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸ διαποτίζει ἡ ἀγάπη. Στὴν Γ' Ἐπιστολὴ του (στίχ. 1), γράφει: «Γαῖψ (πρόκειται γιὰ τὸν ἀποδέκτη τοῦ γράμματος) τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ».

Σὰν ἀγαπᾶς, κάνε ὅ,τι θές, συμβούλευε ἕνας ἀπὸ τοὺς Πατέρες καὶ Διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσο καὶ ὃν φανοῦν τολμηροὺς, ἀπότοκες ὀρισμένες ἐνέργειές σου, τὶς νομμοποιεῖ ἰδανικὰ ἢ προϋπόθεση καὶ τὸ κίνητρό τους, ποὺ εἶναι ἡ ἀνταπόκριση στὴν κορυφαία ἐντολὴ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀκόμη καὶ τὸ «ἐγώ» σου, καταξιωμένο ἀπ' αὐτήν, μπορεῖς νὰ φέρης στὸ προσκῆνιο. Ναί, εἶναι ἀλήθεια πὼς καὶ τὴν ἀγάπη, ὅπως κάθε ἄλλην ἀγαθὴ ιδιότητα, εἶναι γλυκύτατο δικαίωμα τῆς ταπεινοφροσύνης νὰ τὴν κρύβῃ, κατὰ τὸ «σοῦ δὲ ποιῶντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἢ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου» (Ματθ. στ' 3). Ἀλλὰ καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη ἀργεῖ κάποτε, ἀδρανεῖ. Πότε; Ὅταν ἡ ἀγάπη, ἓνα μὲ τὸ ἀνθρώπινο ὃν πιά, μιᾶ.

Ἀλλὰ πρόκειται γιὰ τὴν περίπτωση τῶν πρωταθλητῶν τοῦ εὐαγγελικοῦ βιώματος. Γιὰ μᾶς, τοὺς πολλοὺς πιστοὺς, μᾶλλον καλύτερα νὰ λείπῃ τέτοια παρρησία. Ἄς μένουμε, σύμφωνα μὲ τὴν περίφημη προτροπὴ τοῦ Μακρυγιάννη, ὄχι στὸ «ἐγώ», ἀλλὰ στὸ «ἐμεῖς». Εἶναι τὸ κοινὸ «ἐγώ» τῆς Ἐκκλησίας.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ,

ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ *

Ἀκόμη πιδ διαφωτιστική εἶναι ἡ τυπικὴ διάταξις τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 754 τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Πρόκειται γιὰ τὴν πατριαρχικὴ λειτουργία· τὸ «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...» λέγει ὁ πατριάρχης «ὅταν κινήσῃ ἀνέρχεσθαι εἰς τὸ σύνθρονον», μετὰ δὲ τὸ «Εὐλογημένος εἶ...», «εὐθὺς ὁ μὲν πατριάρχης κάθηται ἐν τῷ συνθρόνῳ, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς ἐκατέρωθεν αὐτοῦ». Τὰ σλαβικὰ Εὐχολόγια συμπληρῶνουν, προκειμένου περὶ ἱερατικῆς λειτουργίας, ὅτι «ὁ ἱερεὺς δὲν δύναται νὰ ἴσταται ἢ νὰ κάθηται ἐπὶ τοῦ συνθρόνου, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἴσταται καὶ νὰ κάθηται πλαγιώτερον πρὸς νότον».

Μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν πολὺπλοκὴ διαδικασίαν φθάσαμε στὴν λύσι. Βρισκόμαστε μπροστὰ σ' ἓνα λείψανο μιᾶς ἀρχαιοτάτης πράξεως, τῆς εἰσόδου δηλαδὴ τῶν λειτουργῶν στὸ θυσιαστήριον καὶ τῆς ἀνόδου των στὴν καθέδρα. Ὁ ἀσπασμὸς τῆς ἀγίας τραπέζης, ὅπως καὶ ἡ προσφορὰ θυμιάματος μετὰ τὴν εἴσοδον γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε παλαιότερα, εἶναι ἀκριβῶς ὁ χαιρετισμὸς τοῦ θυσιαστηρίου ἀπὸ τὸν λειτουργό, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ τώρα τὸ πλησιάζει. Ἡ μετακίνησις τῶν λειτουργῶν γίνεται μὲ σκοπὸ τὴν μετάβασί τους στὴν καθέδρα - σύνθρονον, ποῦ ἦταν στὸ δάθος τῆς ἀψίδος πίσω ἀπὸ τὴν ἀγία τράπεζα, καὶ συνδυάζεται μὲ τὴν εὐλογία τοῦ κεντρικοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου (τῆς «ἄνω» ἢ «ἀγίας» καθέδρας), στὸν ὁποῖο ἀνέρχεται καὶ κάθεται μόνον ὁ ἐπίσκοπος τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας. Οἱ ἱερεῖς κάθονται παραπλευρῶς στὰ εἰδικὰ γι' αὐτοὺς θάθρα, εἴτε λειτουργοῦν μόνον εἴτε συλλειτουργοῦν μὲ τὸν ἀρχιερέα. Ἀπὸ τὸ σύνθρονον ἐδίδετο ἡ πρώτη εὐλογία - χαιρετισμὸς πρὸς τὸν λαόν, γιὰ τὴν ὁποία μᾶς μιλοῦν οἱ ἀρχαῖες πηγές, ὅπως ὁ ἱ ε ρ ὀ ς Χ ρ υ σ ὀ σ τ ο μ ο ς («εἰσιῶν ὁ πατὴρ οὐ πρότερον ἐπὶ τὸν θρό-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 456 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 17 τεύχους.

νον ἀναβαίνει τοῦτον ἕως ἂν ἅπασιν ὑμῖν εἰρήνην ἐπεύξηται» Κατὰ Ἰουδαίων Γ' 6), οἱ «Ἀποστολικὲς Διαταγές» (Β' 57), τὸ λειτουργικὸ ὑπόμνημα τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ («τὸ ἀνελθεῖν ἐν τῷ συνθρόνῳ τὸν ἀρχιερέα καὶ σφραγίσαι τὸν λαόν») κ.ἄ. Ἀκριβῶς δὲ γιὰ τὴν εὐλογία αὐτή, τὸ «Εἰρήνην πᾶσι», ποῦ συνωδεύετο μὲ σταυρικὴ κίνησι τοῦ χεριοῦ τοῦ λειτουργοῦ, μιᾶ ἢ εὐχὴ τῆς «καθέδρας τοῦ θυσιαστηρίου» τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος 336, γιὰ τὴν ὁποία ἔγινε λόγος ἀνωτέρω «Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, σῶσον τὸν λαόν σου καὶ εἰρήνευσον αὐτὸν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος διὰ τοῦ τύπου τοῦ τιμίου σταυροῦ τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ...». Πράγματι· σὲ πολλὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἀπαντᾷ ἐδῶ τὸ «Εἰρήνην πᾶσι» σὲ συνδυασμὸ πρὸς τὸ «Σοφία· πρόσχωμεν» ποῦ προηγεῖται τοῦ προκειμένου τοῦ Ἀποστόλου. Ἐκεῖ στὸ σύνθρονο καθόταν ὁ λειτουργὸς κατὰ τὰ ἀναγνώσματα καὶ κατὰ τὸ κήρυγμα.

Τί συνέβη τώρα καὶ λησιμονήθηκε ὁ λειτουργικὸς προσορισμὸς καὶ ἀλλοιώθηκε ὁ χαρακτήρ αὐτῶν τῶν μετακινήσεων καὶ εὐλογιῶν; Ἀσφαλῶς συνετέλεσαν πολλοὶ λόγοι: Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀρχῆς τῆς λειτουργίας μὲ τὴν προσθήκη τῶν ἀντιφώνων εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀτονήσουν ἢ παλαιὰ εἴσοδος στὸ θῆμα καὶ οἱ λειτουργικοὶ τύποι ποῦ τὴν συνώδεuan νὰ χάσουν τὴν ἀρχικὴ τῶν σπουδαϊότητα. Ἡ ἀνύψωσις τοῦ τέμπλου ἐλάττωσε τὴν σημασίαν τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου. Ἡ σμίχρυνση τῶν διαστάσεων τῶν ναῶν καὶ τοῦ ἱεροῦ θήματος δὲν ἄφηγε θέσι γιὰ τὴν καθέδρα καὶ ἐμπόδιζε τοὺς ἱερεῖς νὰ κάθωνται στὴν ἀρχικὴ τῶν θέσι πίσω ἀπὸ τὴν ἁγία τράπεζα. Ἀκόμη καὶ ἡ τέλεσις λειτουργίας χωρὶς τὴν συμμετοχὴ διακόνου ἔγινε αἰτία στὸ νὰ ἀποφεύγη ὁ ἱερεὺς νὰ κάθεται, ἀφοῦ θὰ ἔπρεπε σὲ λίγο νὰ θυμιάσῃ κατὰ τὸ ἀλληλουάριο, βραδύτερον μάλιστα κατὰ τὸν Ἀπόστολο, καὶ νὰ ἀναγνώσῃ τὸ Εὐαγγέλιο.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἀρχίζει μιὰ σειρὰ παρεξηγήσεων, ποῦ τίς βλέπομε στὴν σημερινὴ πράξι, στὰ ἔντυπα λειτουργικὰ βιβλία, ἀκόμη καὶ σὲ ὀρισμένα μεταγενέστερα χειρόγραφα. Ἔτσι, ἄλλα μὲν χειρό-

γραφα και έντυπα διατηροϋν τήν παλαιά διάταξι «άπέρχονται (ή άπέρχεται) έν τή καθέδρα». "Αλλα χειρόγραφα και έντυπα άφήνουν στήν προαίρεσι του ιερέως νά εκλέξη μεταξϋ τής καθέδρας ή τής πρόθεσεως («και άπέρχονται εις τήν καθέδραν ή εις τήν πρόθεσιν»). "Αλλα άφαιροϋν τελείως τήν καθέδρα («άπέρχονται εις τήν άγίαν πρόθεσιν»). "Αλλα και έρμηνεύουν ότι καθέδρα ειναί ή προσκομιδή! («είτα έρχεται έν τή καθέδρα ήτοι τή προσκομιδή» κώδ. 'Αθηνών 751 και 860). Εις τό «'Ιεροτελεστικόν» ('Αθηναί 1948, σελ. 115) ή πράξις διαστρέφεται τελείως: «'Κέλευσον δέσποτα'. Και άπέρχονται εις τήν άγίαν πρόθεσιν, προηγουμένου του ιερέως και έπομένου του διακόνου. 'Ο ιερεύς στρεφόμενος και προχωρών προς τήν άγίαν πρόθεσιν, λέγει: 'Εϋλόγημένος ό έρχόμενος...'. Είτα επανερχομένων άμφοτέρων πρό τής άγίας τραπέζης, ό διάκονος δεικνύων διά τής δεξιās τήν άγίαν τράπεζαν, λέγει: 'Εϋλόγησον, δέσποτα τήν άνω καθέδραν'. 'Ο ιερεύς εϋλογεί, λέγων: 'Εϋλόγημένος εί...'. 'Εδω καθέδρα δέν ειναί πιά ή πρόθεσις, επως κατά τίς παλαιότερες παρερμηνείες. Μένει όμως ό ιερός περίπατος προς αύτήν. Καθέδρα όμως γίνεται ή άγία τράπεζα, πού κατά μοναδικό τρόπο στα λειτουργικά χρονικά εϋλογείται από τον ιερέα! Τήν τελευταία, ως έλπίζωμε, φάσι τής περιπετειάς θρίσκομε στήν εκδοσι του 'Ιερατικού του 1977, σελ. 112: Οί λειτουργοί δέν μεταβαίνουν πιά ούτε στο σύνθρονο ούτε καλν στήν πρόθεσι, αλλά ό ιερεύς «στρέφεται» προς αύτήν. Εϋλογεί δέ ό ιερεύς τήν «άνω καθέδρα» δηλαδή τήν άγία τράπεζα!

Η αναδρομή πού έγινε στήν λειτουργική παράδοσι τής 'Εκκλησίας έχω τήν γνώμη πώς δέν ειναί χρήσιμη μόνο στο νά διαφωτίση ώρισμένα σκοτεινά σημεια τής λατρείας μας και νά ικανοποιήση τήν περιέργειά μας για τό τί σημαίνουν ή τί κάποτε σημαναν όλα αυτά, ή έστω στο νά άρη ώρισμένες παρεξηγήσεις ή και διαστροφές τής λειτουργικής τάξεως. Μπορεί νά βοηθήση στο νά ξαναδροϋν οι λειτουργικοί αύτοι τύποι τό αρχικό και σωστό τους περιεχόμενο και νά εκπληρώσουν τον αρχικό και αληθινό τους προορισμό.

Στήν προκειμένη περίπτωσι δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ὀρθὴ τάξις. Τὰ θέματα τῶν γαῶν μας εἶναι ἀρκετὰ εὐρύχωρα ὥστε ἢ ἔχουν ἢ μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν «ἄνω καθέδρα» καὶ «καθέδρες» γιὰ τοὺς λειτουργοὺς στὸν χῶρο τῆς ἀψίδος. Πρὸς τὰ ἐκεῖ πρέπει νὰ κινήθοῦν οἱ λειτουργοὶ κατὰ τὸ «Κέλευσον...» καὶ ἐκεῖ νὰ παραμείνουν καὶ νὰ καθήσουν κατὰ τὰ ἀναγνώσματα καὶ τὸ κήρυγμα, ἀφοῦ εὐλογήσουν τὴν «ἄνω καθέδρα», τὸν ἐπισκοπικὸ θρόνον ποῦ θρίσκεται στὸ βάθος τῆς ἀψίδος. Αὐτὸ ἐγένετο παλαιότερα, αὐτὸ γίνεται καὶ σήμερα στὶς σλαβικὰς Ἐκκλησίαις καὶ αὐτὸ ἀπαιτεῖ ἡ λειτουργικὴ τάξις καὶ εὐπρέπεια, ὅπως διαγράφεται ἀπὸ τὴν ἐν προκειμένῳ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας.

Φ.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τοῦ Ἀγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — **Κ. Γ. Μπόνη**, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Πολύκαρπα Ἀυθολογήματα ἐκ τοῦ Βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἀπὸ τὸν ἀνεκτίμητον θησαυρὸν τῶν Ὁμιλιῶν του, Περὶ πλεονεξίας. — **Ἐπικάιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, «Καينὴ Κτίσις». — **Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου**, Τὸ Πνεῦμα τῆς «Γουάνα» στὴ Μαλακάσα. — **Πρωθιερέως Νικ. Π. Παπαδοπούλου**, Κωνσταντινόπουλος Ἀνδρέας Οἰκονόμου. — **Γεωργίου Θ. Πρίντζιπα**, Ἐπιφάνιος Δημητριάδης ὁ Σκιαθίος. — **Βασ. Μουστάκη**, Ἀπὸ τὸ «Ἐγὼ» στὸ «Ἐμεῖς». — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθήναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.